ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'. ΑΡΙΘ. 29 | *Ἐν Πειραιεῖ Σεπτέμβριος* 1885 | ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΚ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΟΥ ΣΕΔΑΝ ΚΑΙ ΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΟΥ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΥ

ΥΠΟ

N. KAZAZH

(Συνέχ. ἴδε ἀριθ. φύλ. 28)

— Δὲν ἀμφισβητῶ τὴν γενικὴν ἀλήθειαν τῶν γραμμῶν τῆς ἱστορικῆς ταύτης εἰκόνος τῆς ἀνθρωπότητος, τῷ ἀπεκρίθην. Ἀποδέχομαι, ὅτι ἡ μέχρι τῶν τελευταίων αἰώνων ἰσχύουσα μέθοδος καθ' ὅλας τὰς σχέσεις τοῦ βίου πρέπει νὰ μεταβληθῇ, ὡς καὶ ἤρξατο ἤδη μεταβαλλομένη. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τοῦ τρόπου, δι' οὗ ζητεῖ σήμερον ὁ Κοινωνισμός, καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης, νὰ πραγματώσῃ τὰ χιμαιρικὰ αὐτοῦ σχέδια. Ἄρνησις τοῦ θεοῦ, ἄρνησις τῆς πατρίδος, τῆς οἰκογενείας, τῆς ἰδιοκτησίας, ἀπορρόφησις τῆς ἐλευθέρας ἀτομικότητος ὑπὸ τῆς ἰσότητος, καὶ ὅ,τι ἄλλο παρόμοιον ἐπιζητοῦσιν οἱ κοινωνικοὶ προφῆται τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος, ἔσται ἀναντιρρήτως ὀπισθοδρόμησις τῆς ἀνθρωπότητος εἰς τὸ παρελθόν, τὸν *φυσικὸν* αὐτῆς βίον, ὁπότε ἐλαχίστην ἐκέκτητο ἔννοιαν καὶ συνείδησιν τῶν θεσμῶν ἐκείνων, ἐφ' ὧν ἐρειδομένη ἀνεπτύχθη μετὰ ταῦτα καὶ ἀνῆλθεν εἰς ὃ διατελεῖ σήμερον σημεῖον. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν διϊσχυρίζωνται ὁ **Bayle**, ὁ **Feuerbach** καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, ὁ ἄνθρωπος εἶνε φύσει θρησκευτικὸν ὄν. Ἀφαιρέσατε τὸ αἴσθημα τοῦτο ἀπ' αὐτοῦ, ἐπιτρέψατε εἰς τὸν ἔχοντα ἀμυδρὰς, ἀμφιβόλους ἰδέας περὶ ἠθικῆς, καθήκοντος, κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, εἰς τὸν ζῶντα ἐντὸς περιωρισμένου κόσμου ἰδεῶν καὶ γνώσεων, νὰ ἀρνηθῇ τὸν θεόν, εἰς οὐδὲν ἕτερον αἴσθημα νὰ πιστεύσῃ ἢ εἰς ἑαυτόν, καὶ τότε θέλετε κατανοήσει τίνα θέλει λάβει πορείαν ἡ ἀνθρωπότης. Ἂς ἀναγορευθῇ ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος κενή, ἀφῃρημένη θεωρία, ἀποκύημα ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ μόνον, ἐπὶ βλάβῃ τῶν δικαιωμάτων ἄλλων λαῶν, ἂς στερηθῇ ὁ ἄνθρωπος τῶν μεγάλων καὶ εὐγενῶν ἐκείνων τρυφῶν καὶ τέρψεων, ἃς ἐμπνέει ἡ πατρὶς εὐτυχοῦσα, τῶν συγκινήσεων, ἃς διεγείρει ἐν ἑκάστῃ αὐτῆς περιπετείᾳ, ἃς καταλίπῃ πᾶν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον ἐν ὀνόματι τοῦ δόγματος **ubi bene, ibi patria**, καὶ τότε ἀναζητήσατε ὡραιοτέρας τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος σελίδας. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος στερηθῇ τῆς ἐλευθέρας ἀτομικότητός του ἐν ὀνόματι τῆς ἰσότητος, τῆς καθιστώσης ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, πρὸ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τὸν μεγαλοφυέστατον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸν ἀφυέστατον, τὸν ἠθικώτατον καὶ τὸν ἐξωλέστατον· ἐν δὲ τῇ στερήσει ταύτῃ τῆς ἐλευθέρας ἀτομικότητος, τοῦ πανσθενοῦς ἐλατηρίου πάσης γενναίας ἰδέας καὶ μεγάλης πράξεως, ἐπιτρέψατε τὴν κατάργησιν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἰδιοκτησίας, τῶν δύο τούτων κατ' ἐξοχὴν ἐκδηλώσεων τῆς ἐλευθέρας ἐργασίας, τῶν δύο ἀκρογωνιαίων λίθων, ἐφ' ὧν βασίζεται ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς καταβολῆς τοῦ οἰκοδομήματος αὐτῆς ἡ κοινωνία, καὶ τότε θέλετε κατανοήσει, ὁποῖον ἀπαίσιον χάος ἀναρχίας καὶ ἀποσυνθέσεως θέλει ἐπέλθει. Ἀλλ' ἐλπίζετε εἰς τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀνθρώπου αἴσθημα, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν ἀπόλυτον παντοδυναμίαν τῆς πολιτείας, ὡς τηρησούσης καὶ ἐξασφαλισούσης τὴν τάξιν. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ ἠθικὸν τοῦτο αἴσθημα, τοῦτο θὰ ὑποστῇ ἐλάττωσιν μᾶλλον ἢ αὔξησιν ἐκ τῆς καταστάσεως, ἣν ἀναποφεύκτως θέλει ἐγκαινίσει ἡ νέα κοινωνικὴ τάξις. Ἄνευ Θεοῦ, ἄνευ πατρὸς καὶ μητρὸς, ἐν ἄλλοις λόγοις, ἄνευ θρησκείας καὶ οἰκο-

γενείας, ὁ ἄνθρωπος θέλει καταστῆ ψυχρός, ὑπολογιστικός, ἐξετάζων τὰ πάντα περὶ ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως οὐχὶ τῆς ἠθικῆς ἰδέας, ἣν κατ' ἐξοχὴν παράγει καὶ κρατύνει ἡ θρησκεία καὶ μετ' αὐτῆς ἡ οἰκογένεια, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ὡρισμένων κανόνων, ὑπό τινος ἀπολύτου ἀρχῆς τεθειμένων. Ὁποία ἔσται ἡ ἀρχὴ αὕτη; Πόθεν θέλει ἀπορρέει; Οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀποκαλύψεως, ἀλλ' ἔκ τινος πράξεως κατὰ συνθήκην μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ φρονεῖτε, ὅτι ἡ ἀρχὴ αὕτη ἔσται ἱκανὴ νὰ συγκρατήσῃ τὴν κοινωνικὴν ἑνότητα, τὴν ἀλληλεγγύην, τὴν νέαν τάξιν; Ἀδύνατον. Καὶ τότε θέλετε ἰδεῖ τὸν ἄνθρωπον, παραδιδόμενον εἰς τὰ ἔνστικτά του, ἀδιαφοροῦντα περὶ τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, ἀποβλέποντα μόνον εἰς τὰ προσωπικὰ αὐτοῦ ἐλατήρια καὶ πάθη, τοιοῦτον, οἷος ἦτο κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ βίου του, περὶ οὐδενὸς ἄλλου μεριμνῶντα, ἢ περὶ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ συντηρήσεως καὶ ἐπιτυχίας.

— Ἅπασα αὕτη ἡ ὑφ' ὑμῶν κηρυττομένη καταστροφὴ δὲν εἶνε ἀκριβής, ὅ,τι δὲ εἶνε καταδικασμένον νὰ μεταβληθῇ συνεπείᾳ τῆς νέας μεταρρυθμιστικῆς ἐργασίας θέλει ἀντικατασταθῇ ὑπὸ ἀρτιωτέρας ἀνατροφῆς, ἧς ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ κοινωνικῇ καταστάσει θέλει τύχει ὁ ἄνθρωπος καὶ ὡς ἄτομον, ὡς κοινωνικὸς μικρόκοσμος, καὶ ὡς μέλος ἀναπόσπαστον τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

— Ποίας ἀνατροφῆς; Τίς θέλει παράσχει αὐτήν; Ἀλλ' ὁ Κοινωνισμὸς καταργεῖ τὴν οἰκογένειαν, διαγράφει ἀπὸ τοῦ νέου ἠθικοῦ αὐτοῦ ἐγκολπίου τὴν μητέρα, τὸν κατ' ἐξοχὴν τῆς οἰκογενείας παράγοντα, τὸν ἄγγελον φύλακα τοῦ εἰρηνικοῦ ἐκείνου ἀσύλου, ἄνευ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ ὁποίου ἐπὶ τῆς ἀνατροφῆς καὶ μορφώσεως τοῦ ἀτόμου θέλουσιν ἀποσβεσθῇ καὶ ἐν τάχει ἐκλίπει τὰ εὐγενέστατα καὶ τὰ ἠθικώτατα τῶν αἰσθημάτων. Δὲν σκοπῶ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν αὐθεντείαν ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων περὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς γυναικὸς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνθρώπων, οὔτε νὰ πιστοποιήσω διὰ γνωστοτάτων παραδειγμάτων κατ' ἐπαγωγὴν τὴν ἐπιρροὴν ταύτην, ὑπομιμνήσκων ὑμῖν τὸν οἰκογενειακὸν βίον τῶν πλείστων μεγάλων ἀνδρῶν, οἵτινες κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τῆς μητρὸς ἔσχον τὴν εὐγενεστέραν ἠθικὴν ὤθησιν ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν ἐνεργείᾳ. Ἐπικαλοῦμαι μόνον τὴν γνώμην ὑμῶν ἐπὶ τοῦ ἑπομένου ζητήματος. Δύναται νὰ ὑπάρξῃ κοινωνία ἀνθρώπων, ἀλληλεγγύη μεταξὺ αὐτῶν, ὅταν προηγουμένως δὲν ὑφίσταται ἐν σπέρματι τὸ αἴσθημα τοῦτο τῆς ἀλληλεγγύης ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν, καλλιεργηθὲν ἤδη προσηκόντως καὶ ἀναπτυχθὲν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ; Τίς ἠθικὸς νόμος ἀφῃρημένος, ἀπὸ τῆς ἕδρας μόνον διδαχθησόμενος, ἔσται ἱκανὸς νὰ κρατύνῃ τὸ αἴσθημα τοῦτο ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς ἑαυτὸν ἀποκαλύψεως τοῦ ἀνθρώπου; Λαλεῖτε περὶ ἀνατροφῆς. Ἀλλὰ τίς θέλει παράσχει αὐτὴν μετὰ στοργῆς, μετ' ἐνδιαφέροντος εἰς τὸ τέκνον; Ἡ πολιτεία διὰ τῶν καταλλήλων παιδαγωγῶν της, μοὶ ἀποκρίνεσθε, μετὰ τοῦ Πλάτωνος ἤδη. Ἀλλὰ δὲν φρονεῖτε, ὅτι ἡ ἀνατροφὴ ἔσται ψυχρὰ, βεβιασμένη, ἀποτεινομένη εἰς τὸν νοῦν μᾶλλον, εἰς τὸν ὑπολογισμόν, ἢ εἰς τὴν καρδίαν, ἢ εἰς τὸ αἴσθημα; Ὑπὸ τοιαύτην ἀγωγὴν ὁ ἄνθρωπος θέλει πράττει τὸ καθῆκον αὐτοῦ ἐκ φόβου πρὸ τῆς πολιτείας, πρὸ τῆς ποινῆς, ἀλλὰ θέλει παραβιάσει τοῦτο, ἅμα πεισθῇ, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φωραθῇ. Τοὐναντίον δέ, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀνατροφῆς ἡ συνείδησις τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἔσται οὐχὶ βεβιασμένη, ἀλλ' εἰλικρινὰς, ἀπορρέουσα ἀπ' αὐτῆς τῆς συναισθήσεως τῆς ἀνάγκης τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, οὐδὲν ἕτερον οὖσης ἢ ἀναπτύξεως τῆς οἰκογενειακῆς ἀλληλεγγύης. Ἀφαιρέσατε ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος τὴν οἰκογένειαν, καὶ θέλετε ἰδεῖ ἐνώπιον ὑμῶν ἀπεχθὲς, ἀπαίσιον τὸ φαινόμενον στρατῶνος, καθ' ὡρισμένους κανόνας κινουμένου καὶ δρῶντος ἐν τῇ αὐστηρᾷ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς πειθαρχίας, ἀνθρώπους δι' οὐδενὸς κοινοῦ δεσμοῦ συνδεδεμένους ἀλλήλοις, ἄνευ συμπαθείας, ἄνευ ἀμοιβαιότητος, ὑπὸ τοιοῦτον δὲ ἀληθῶς φαῦλον καθεστὼς ἐκλείποντα πάντα τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ εὐγενῆ πάθη, στειρουμένων τῶν ἀρχεγόνων πηγῶν, ἀφ' ὧν κατ' ἐξοχὴν ταῦτα πηγάζουσιν, οὕτω δὲ καταβιβαζομένην τὴν ἀνθρωπότητα εἰς ταπεινοτάτην βαθμίδα, μηδαμῶς διαφέρουσαν τῆς τῶν ἀλόγων ζῴων. Τὸ ἀπαίσιον τοῦτο ὅραμα ἐγωϊστικῆς ἀντιλήψεως τῶν ὄντων ἐξεθάκχευσε πολλάκις κοινωνιολόγους τινὰς τῆς τε ἀρχαιότητος καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, παραπλανηθέντας ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ ἐλευθερίας ἐν ταῖς σχέσεσι μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων φύλων, τῶν ἀποτελούντων τὸ καθεστὼς τῆς οἰκογενείας, εἴτε τῆς δημιουργίας εὐρυτάτης τοιαύτης, ἐκπροσωπουμένης διὰ τῆς κοινωνίας, ὑπὸ τὴν ἀπατηλὴν σκέψιν, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης δημιουργίας θὰ ἐπιτευχθῇ πλήρης ἑνότης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, θεωρούντων ἑαυτοὺς μέλη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Ἀλλ' ὅπως ἡ φύσις, οὕτω καὶ ἡ κοινωνία βασίζεται ἐπὶ τῆς ποικιλίας, καὶ κατὰ μείζονα μάλιστα λόγον, καθ' ὅσον τὰ ἀποτελοῦντα τὴν κοινωνίαν ἄτομα εἶνε μᾶλλον ἀνεπτυγμένα, ἔχουσιν ἄρα εὐρύτερον τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας, διακεκριμένην ἑπομένως τὴν ἀτομικότητα αὐτῶν. Ἡ οἰκογένεια εἶνε κατ' ἀνάγκην μία τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ἐλευθέρας ταύτης ἀτομικότητος, αὐτοβούλως δρώσης καὶ ἐνεργούσης, ἐχούσης ἀνάγκην ἐλευθερίας καὶ αὐτονόμου ὑποστάσεως πρὸς προαγωγήν, ἅτινα μόνον ἐν τῷ ἀσύλῳ τοῦ οἰκογενειακοῦ οἴκου ἐκδηλοῦνται. Τὸ ἀντίθετον ἤθελε περιαγάγει τὴν ἀνθρωπότητα εἰς κατάστασιν ὁμοίαν τῇ τῶν ἀλόγων ζῴων, ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἠθικοῦ αἰσθήματος, ἢ τοῦ ἐνστίκτου μόνον τυφλῆς αὐτοσυντηρησίας.

— Ἀλλ' οὐδέποτε ὁ σωφρονῶν Κοινωνισμὸς ἐν τῇ λελογισμένῃ αὐτοῦ ἐργασίᾳ διέγραψεν ἀπὸ τοῦ κώδικος τῆς νέας πολιτικῆς κοινωνίας τὴν οἰκογένειαν, ὅπως δὲν διέγραψεν ἐπίσης τὴν θρησκείαν, τὴν πατρίδα, καὶ τὰ τόσα ἄλλα ἀγαθά, ἀφ' ὧν ἡ ἀνθρωπότης ἔκπαλαι ἠρύσθη τὰς ἰσχυροτάτας τῶν δυνάμεων αὐτῆς, προσέθηκε μετά τινος πικρίας. Δὲν ἀγνοῶ, ὅτι καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουσι κοινωνικαὶ αἱρέσεις ἀναρχικαὶ, ἐπιζητοῦσαι τὴν διὰ τῆς βίας

ἐξόντωσιν παντὸς ἱστορικοῦ καθεστῶτος, ἀδιαφοροῦσαι ἐπὶ ταῖς ὑπηρεσίαις, ἃς τοῦτο προσήνεγκεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, μὴ κατανοοῦσαι δὲ τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἐπέλθει ἐκ τῆς τοιαύτης καταργήσεως. Πᾶσα νέα ἰδέα φέρει τὰς αἱρέσεις αὐτῆς, ὅσον καὶ ἂν ἦνε ἀληθὴς καὶ δημιουργική, ὅπως καὶ ὁ ὑγιέστατος σωματικὸς ὀργανισμὸς προσβάλλεται πολλάκις ὑπό τινων νόσων. Ἡ νέα πολιτικὴ κοινωνία καταγγέλλεται συνήθως ὡς χιμαιρικὴ καὶ ἀπραγματοποίητος, κατειλημμένη μάλιστα ὑπὸ ἐγκληματικῶν διαθέσεων κατὰ τῆς ἠθικῆς τάξεως τῆς ἐν τῷ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος μόνον ἕνεκα τῶν ἀναρχικῶν πόθων ἐσκοτισμένων τινῶν πνευμάτων. Ἀλλὰ ταῦτα δὲν ἀντιπροσωπεύουσιν ἢ ἀσθενῆ τινα μειονοψηφίαν, παντὸς ἐστερημένην κύρους, ἀνθρώπους πλανωμένους, εἴτε ἐξ ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς παιδεύσεως καὶ ἀνατροφῆς, εἴτε ἕνεκα ὑποκειμενικῶν λόγων ἀμείλικτον τρέφοντας μῖσος κατὰ τῆς ὑφισταμένης τάξεως. Οὐδέποτε ἐκλείποουσιν οὗτοι ἀπὸ τῆς κοινωνίας. Ζητοῦσι τὴν καταστροφὴν χάριν τῆς καταστροφῆς. Τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα; ἀδιαφοροῦσι. Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Λούθηρος ἐν τῇ γερμανικῇ ἱστορίᾳ τίθησι τὰς βάσεις τῆς μεταρρυθμίσεως καὶ προκηρύττει τὰς ἀρχὰς τῆς ἀτομικότητος καὶ τοῦ προσωπικοῦ κριτηρίου, οἱ περὶ τὸν ψευδοπροφήτην τοῦ Μοναστηρίου δὲν διστάζουσι ν' ἀναγράψωσιν ἐπὶ τῆς μεταρρυθμιστικῆς σημαίας των τὴν ἀνατροπὴν τῶν πάντων, προβαίνοντες μέχρις ἐγκληματικῶν ἐπιχειρήσεων. Τοιοῦτό τι συμβαίνει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ ἐν τῇ κοινωνιστικῇ ἐργασίᾳ τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος. Μεταξὺ τῶν ἐν συνειδήσει τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς παλιγγενεσίας τῆς ἀνθρωπότητος ἐργαζομένων διὰ τῆς καταργήσεως θεσμῶν, οὐδὲν ἀγαθὸν παρεχόντων, ἀναρρήσεως δ' ἄλλων ἀγαθοποιῶν καὶ γενναίων, ὑπάρχουσιν ἀπόστολοι οὐχὶ τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ πράγματι τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐξοντώσεως. Κρατοῦσι τὴν σάλπιγγα τῆς ἐρημώσεως καὶ δι' αὐτῆς ὑποθαλπουσι μῖσος, διαίρεσιν, κοινωνικὰ ἔχθη. Ἀλλ' ὅπως ἐξέλιπον ἐνώπιον τοῦ ἀπλέτου φωτὸς τοῦ ἡλίου τῆς Μεταρρυθμίσεως αἱ πυγολαμπίδες τοῦ ψεύδους, οὕτω καὶ ἐν τῇ κοινωνικῇ παλιγγενεσίᾳ τοῦ δεκάτου ἑνάτου αἰῶνος θὰ ἐκλίπωσιν ἐνώπιον τοῦ φωτὸς τῆς πραγματικῆς ἀληθείας ψεύδη τινὰ, ὧν ἡ πραγματωσις ἐπιζητεῖται ὑπὸ χιμαιρικῶν πνευμάτων ὡς ἡ μέλλουσα πανάκεια τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀλήθεια, ἡ προωρισμένη νὰ ποκαλύψῃ νέας τρίβους ἐν τῇ ἱστορικῇ ἑλίξει, δὲν διατυποῦται ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐκκολάψεως αὐτῆς τελείαν· πρὶν ἢ ὁ ἄνθρωπος καταλάβῃ τὰς κορυφὰς αὐτῆς, θέλει διαβῇ κατὰ μοῖραν δι' ἀτραπῶν καὶ ἀκανθωδῶν τρίβων· ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιπόνῳ ταύτῃ ὁδοιπορίᾳ θέλει ἀντλήσει νέας δυνάμεις, τὸ πνεῦμα αὐτοῦ θέλει καταστῇ φωτεινότερον, ἱκανὸν νὰ κατανοήσῃ τὴν νέαν ἀποστολὴν αὐτοῦ. Πρὶν ἢ ὁ περιούσιος λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ καταλάβῃ τὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας, ἐταλαιπωρήθη ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν ἐν ταῖς ἐρήμοις καὶ ἐβασανίσθη προσηκόντως, ἵνα καταστῇ ἄξιος τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας δὲν ἀποδεικνύεται, ὅτι τοιοῦτό τι τελεῖται ἑκάστοτε κατὰ πᾶσαν νέας αὐτῆς περιόδου ἀφετηρίαν; Τίνος λόγου ἕνεκα ν' ἀνησυχῶμεν ἤδη ἐπὶ φαινομένοις, φυσικὰς ἔχουσι τὰς ἀφορμάς, ἀντὶ νὰ ἐρμηνεύσωμεν αὐτὰ, νὰ ἀναλύσωμεν, νὰ ἴδωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως καὶ ἀνωδύνως:

Ὁ ἐπιστημονικὸς κοινωνισμὸς οὔτε τὴν θρησκείαν καταργεῖ, οὔτε τὸ θρησκευτικὸν ἀρνεῖται αἴσθημα, οὔτε τὴν οἰκογένειαν διαμφισβητεῖ, οὔτε τὴν ἰδιοκτησίαν ἄρδην ζητεῖ νὰ καταστρέψῃ, οὔτε ποθεῖ νὰ ὑποκαταστήσῃ εἰς τὴν πατρίδα τὸ συγκεχυμένον καὶ ἀσπόνδυλον εἴδωλον ἰδανικῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἐπιτρέπει ἐλεύθερον τὸ θρησκευτικὸν αἴσθημα, εἰ καὶ δὲν ἀναγνωρίζει ἀπολύτως θετικόν τι θρήσκευμα, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποίου μόνον εὑρίσκεται ἡ σωτηρία· οὐδαμῶς ἐπεμβαίνει εἰς τὰ τῆς οἰκογενείας, ἀναγνωρίζον ὡσαύτως πλήρη ἐν τῷ σχηματισμῷ καὶ τῇ ἀνελίξει αὐτῆς ἐλευθερίαν, ἐκτὸς μόνον ὅταν παραβιάζωνται γενικώτερα συμφέροντα· δὲν ἀρνεῖται ἀπολύτως τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος, θεωρῶν αὐτὴν ὡς ἕνα τῶν ὑψίστων παραγόντων τῆς ἱστορικῆς προόδου· ἀλλὰ ζητεῖ μόνον τοιαύτην *διεθνῆ* διοργάνωσιν τῶν λαῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἐπὶ τοῦ παρόντος, καθ' ἣν νὰ ἐκλίπῃ πᾶσα ἀφορμὴ πρὸς σύγκρουσιν, πρὸς πόλεμον. Ἄλλοτε, παρὰ τοῖς λαοῖς κατ' ἐξοχὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, μόλις κτησαμένοις τὴν ἱστορικὴν αὐτῶν συνείδησιν, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς θρησκείας, εἶχε κατορθωθῇ μεταξὺ τῶν λαῶν ἐκείνων ἠθικὴ ἑνότης, ἀλληλεγγύη τις κοινὴ διὰ τῆς *Ὁμοσπονδίας*. Σήμερον, ὅτε αἱ ἰδέαι τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἑνότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀνεπτύχθησαν ζωηρότερον διὰ τῆς κοινῆς παιδεύσεως τῶν πεπολιτισμένων λαῶν, ὅτε ὁσημέραι τὰ ἀντίθετα συμφέροντα, τὰ διαχωρίζοντα ἄλλοτε τὰ ἔθνη, ἐκλείπουσι, καθίσταται δὲ ταχυτέρα ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐπικοινωνία διὰ τῶν μεγάλων δυνάμεων τοῦ ἀτμοῦ καὶ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, τῶν προωρισμένων νὰ μεταβάλωσι καθ' ὁλοκληρίαν τὰς παλαιὰς σχέσεις τῆς ὑδρογείου σφαίρας καὶ μετ' αὐτῶν τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἔσται δυσχερὴς ἡ πραγμάτωσις τοιαύτης ὁμοσπονδίας, μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν κατὰ πρῶτον, μεταξὺ παντων τῶν ἀνθρώπων ἐν ἀπωτάτῳ μέλλοντι; Ἡ ὁμοσπονδία αὕτη δὲν θέλει ἀντιπροσωπεύει βεβαίως τὴν ἀπόλυτον ἑνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ὑπὸ μίαν κυβέρνησιν, τὸ ὁποῖον εἶνε οὐ μόνον ἀνεκτέλεστον, ἀλλὰ καὶ ἀπαίσιον. Ἑκάστη φυλὴ, ἕκαστον ἔθνος θέλουσι τηρήσει ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ *Παντὶ* τῆς ἀνθρωπότητος ἀλώβητον τὴν ἀτομικότητα αὐτῶν, τὸν ἐσώτατον τοῦτον παράγοντα τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν συστάσεως καὶ ἰσχύος. Θέλουσιν ἀναγορευθῇ μόνον καθολικοί τινες νόμοι, ὑπὸ τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν συντεταγμένοι, νόμοι, ἀπορρέοντες ἀπ' αὐτῆς τῆς εὐρυτάτης τῶν ἀνθρώπων συνειδήσεως, παγκόσμιος κῶδιξ, ὑφιστάμενος καὶ οὗτος ἑκάστοτε νέας μεταβολὰς, προσθήκας καὶ τροποποιήσεις, συμφώνως πρὸς τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ὁ κῶδιξ οὗτος θέλει περιλαμβάνει δύο διακεκριμένα στοιχεῖα: Τὸν ἐσωτερικὸν κώδικα ἑκάστου

λαοῦ, συμφώνως πρὸς τὴν ἑκάστοτε ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν αὐτοῦ κατάστασιν, καὶ τὸν ἐξωτερικὸν κώδικα, κοινὸν ἅπασι τοῖς ὁμοσπόνδοις, ὑπαγορεύοντα κοινὰς ὑποχρεώσεις, ἃς εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ παραβῇ, καὶ αἵτινες παραβιαζόμεναι θέλουσιν ἐπιβάλλεσθαι διά τινος ἐκτελεστικῆς ἀρχῆς, ἀρυομένης τὴν δύναμιν αὐτῆς ἀπὸ τῆς κοινῆς συγκαταθέσεως. Τοιουτοτρόπως παρὰ τὴν πατρίδα δὲν θέλει ἐκλίπει ἡ ἰδέα τῆς ἀνθρωπότητος. Τοὐναντίον δὲ αἱ δύο αὗται ζωτικώταται καὶ γόνιμοι ἐν τῷ βίῳ τῶν λαῶν δυνάμεις ἔσονται ἐπίκουροι ἀμοιβαίως ἐν τῷ κοινῷ καὶ μεγάλῳ ἔργῳ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ καὶ τῆς προόδου τῶν ἀνθρώπων. Τοιοῦτον εἶνε τὸ πρόγραμμα ἡμῶν περὶ θρησκείας, οἰκογενείας, πατρίδος καὶ τῶν συμπαρομαρτούντων θεσμῶν. Ἐρωτῶ ἤδη, κατὰ πόσον τὸ πρόγραμμα τοῦτο εἶνε ἐναντίον πρὸς τὰ συμφέροντα καὶ τὴν ἠθικότητα τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τί θέλει ἐπηρεάσει τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν πρόοδον αὐτῆς, ὡς ἰσχυρίζονται ἀτόπως οἱ στενῶς ἐχόμενοι τοῦ ἀρχαίου καθεστῶτος, οἱ μὴ τολμῶντες νὰ κινήσωσιν ἕνα κἂν λίθον τοῦ ὁσημέραι καταρρέοντος οἰκοδομήματος τῆς ἀρχαίας κοινωνίας;

Forti nihil difficile. Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα διατηρεῖ ἅπασαν αὐτοῦ τὴν νεανικὴν ῥώμην καὶ ζωτικότητα, πρὸς ἐπίτευξιν τῶν διὰ τοῦ προγράμματος τούτου ἀναγραφομένων ἀρχῶν. Ἐν τῇ περαιτέρω ἐργασίᾳ τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ μεγάλου δένδρου τῆς ἀνθρωπότητος εἶνε πεπρωμένον νὰ ἐξέλθωσι νέοι βλαστοί, ἰσχυρότεροι, νέα ἔθνη, τῶν ὁποίων ἡ ἀποστολὴ ἔσται εὐρυτέρα καὶ καθολικωτέρα. Αἱ διὰ τῆς συγκοινωνίας κατορθούμεναι σήμερον εὐχερέστερον διασταυρώσεις τῶν ποικίλων φυλῶν καὶ λαῶν ἔσονται ἡ εὐοίωνος ἀφετηρία τῆς δημιουργίας ἐθνολογικῶν συστημάτων, ἰσχυροτέρων τῶν ἤδη ὑφισταμένων. Νέα ἱστορικὴ γενεὰ θέλει θᾶττον ἢ βραδιον ἐξαγγείλει τὸν θεσπέσιον αὐτῆς λόγον, καὶ ὁ λόγος οὗτος ἔσται τὸ σύνθημα τοῦ μέλλοντος, ἐργαζομένου ὑπὸ τὴν ἀψίδα τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν λαῶν, ἀποτελούντων μίαν καὶ τὴν αὐτὴν μεγάλην οἰκογένειαν καὶ πατρίδα.

Ὑπολείπεταί μοι ἤδη ν' ἀναπτύξω διὰ βραχέων ἐν τῶν σπουδαιοτάτων προβλημάτων, περὶ ἃ ἐνδιατρίβει ὁ κοινωνισμός, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ λύσις παρίσταται κατ' ἐξοχὴν κατεπείγουσα, τὸ πρόβλημα τῆς ἰδιοκτησίας. Οἱ μηδένα τῶν θεμελιωδῶν θεσμῶν τοῦ ἐνεστῶτος τολμῶντες νὰ θίξωσι καὶ νὰ συζητήσωσιν, εὑρίσκουσιν ὅτι ὑπὸ τὸ σημερινὸν κράτος τῆς ἰδιοκτησίας ἐκδηλοῦται τέλεον ἡ ἐλευθέρα ἀτομικότης, ἧς ἡ ἰδιοκτησία εἶνε συνέπεια, πᾶσα δὲ κατὰ ταύτης προσβολὴ εἶνε ἄρνησις τοῦ ἀρχεγόνου δικαίου τῆς ἐλευθέρας ἀτομικότητος, ἀμφισβήτησις εἰς τὸν ἄνθρωπον πάσης πρωτοβουλίας. Εἶνε ἀρχαῖον τὸ πρόβλημα τοῦτο, ἐξηντλημένα δὲ σχεδὸν τὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ ἢ κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας. Ἀρ' ὅτου ἐνόησεν ἑαυτὴν ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία, προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ δυστυχοῦς φαινομένου τῆς ἀνισότητος, τὸ ὁποῖον προφανέστερον ἐκδηλοῦται ἐν τῇ ἀνίσῳ διανομῇ τῆς ἰδιοκτησίας. Ἀπαίσιον καθεστώς, καθιεροῦν τὴν ἀδικίαν ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις τῶν ἀνθρώπων σχέσεσι, τὰ μίση, τὴν ὑποψίαν, τὸν σιωπηλὸν ἐμφύλιον πόλεμον, καθ' ὃν ἐκλείπει ἀείποτε ὁ ἀσθενέστερος, φύσει ἢ θέσει, στερούμενος τῶν μέσων ν' ἀνταγωνισθῇ κατὰ τῶν ὑπερόχων. Δὲν ἀνατρέχω εἰς τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς ἰδιοκτησίας· δὲν ἐρευνῶ, πόθεν αὕτη ἐπήγασε τὸ πρῶτον, ἐκ τῆς ἁρπαγῆς, ἐκ τῆς ἐργασίας, ἢ ἐκ τῆς συνθήκης. Ὅ,τι πιστοποιῶ μόνον εἶνε ὅτι αὕτη βασίζεται ἤδη ἐπὶ τῆς ἀδικίας· εἶνε ἡ ἐπίσημος ἄρνησις τῶν ἀρχικῶν τοῦ ἀνθρώπου δικαίων, τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ καὶ τῆς ἰσότητος. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ ἀπολύτου δικαίου τῆς ἰδιοκτησίας ἀρνεῖται τὴν ἀρχὴν τῆς ἰσότητος, ἄρα αὐτὴν τὴν ἑνότητα τῆς ἀνθρωπότητος, ἐρειδομένην ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος καὶ τῆς ἀλληλεγγύης· προσβάλλει τὴν ἐλευθερίαν, ἀφαιροῦσα ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας, τῆς ἐργασίας. Ἀπὸ τῆς ἀνίσου διανομῆς τῆς ἰδιοκτησίας κατ' ἐξοχὴν προῆλθεν ἡ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀνισότης, ὑποτάξασα τοὺς πολλοὺς εἰς τοὺς ὀλίγους, διασπείρασα δὲ αἰώνια ἔχθη καὶ μίση ἐν τοῖς κόλποις λαῶν τῆς αὐτῆς φυλετικῆς καταγωγῆς καὶ συστάσεως. Ταῦτα λέγων, δὲν ζητῶ βεβαίως τὴν ἀπόλυτον κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας, ὡς εὔχονται ἀμείλικτοί τινες αὐτῆς πολέμιοι, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τῆς πολιτείας διοργάνωσιν αὐτῆς κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ διανεμηθῇ αὕτη κατ' ἀναλογίαν εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας, αἱρομένης πάσης ἀνισότητος ἐν τῇ πλουτολογικῇ αὐτῆς λειτουργίᾳ. Τοιουτοτρόπως θέλει ἐπέλθει ἐν τῷ μέλλοντι ἡ ἰσότης ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις τῶν ἀνθρώπων σχέσεσι, τὸ δὲ κεφάλαιον θέλει διὰ τοῦ χρόνου ἀπολέσει τὴν ὑπέροχον ἐκείνην δύναμιν, ἣν ἔκπαλαι ἐξασκεῖ, θέλει δὲ ἀναγνωρισθῇ ἡ ἐργασία ὡς ὁ κυριώτατος παράγων τῆς κοινωνικῆς κινήσεως.

— Ἀπαράμιλλος οὐτοπία, ἥτις τοσοῦτον λαμπρὰ φαίνεται ἐν τῷ διαγράμματι, ὅσον εἶνε ἀδύνατος ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῆς. Ὁσάκις λαός τις ἀπεπειράθη νὰ πραγματώσῃ τοιοῦτό τι χιμαιρικὸν εἴδωλον, ὁτὲ μὲν ἐναπελείφθη ἐν τῇ ἐργασίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ, ὁτὲ δὲ ἔπεσεν εἰς πρόωρον δουλείαν. Λαοί, περιφρονήσαντες τὴν ἀρχὴν τῆς ἰδιοκτησίας, περιεφρόνησαν αὐτὴν τὴν ἰδέαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐργασίας. Τὸ ἐλατήριον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου εἶνε ἡ ἄμιλλα, ὁ συναγωνισμὸς ἔν τε ταῖς ἠθικαῖς καὶ πνευματικαῖς τάσεσι καὶ ἐν ταῖς ὑλικαῖς ἀπολαύσεσιν. Ὅταν ἀναγνωρισθῇ καὶ καθιερωθῇ ἡ ἰσότης τῶν ἀπολαύσεων, θέλουσιν ἐκλίπει παραχρῆμα τὰ δημιουργικὰ ἐκεῖνα ἐλατήρια τῆς ἀμίλλης καὶ τῆς ἐργασίας, ἄνευ τῆς ἐνεργείας τῶν ὁποίων ἤθελε περιέλθει εἰς ἀτονίαν, εἰς σῆψιν, εἰς ἀποσύνθεσιν ἡ κοινωνία. Λάβετε ὑπ' ὄψει τὰ δεδομένα τῆς ἱστορίας, παραβάλετε δύο πολιτείας ἐν τῇ αὐτῇ ἱστορικῇ περιόδῳ: τὰς Ἀθήνας, τιμώσας τὴν ἰδιοκτησίαν, καὶ τὴν Σπάρτην, ἀσφυκτιῶσαν ὑπὸ τὸν σιδηροῦν συσφιγκτῆρα τῶν θεσμῶν τοῦ Λυκούργου, τὴν Σπάρτην, ὑπὸ κοινοκτησίαν διαβιοῦσαν, ἐκτὸς τῆς μονοτόνου τέρψεως τῶν στρατοπέδων ἀγνοοῦσαν πᾶσαν ἄλλην τοῦ πνεύματος χλιδήν, ἐκτὸς τοῦ μέλανος ζωμοῦ οὐδεμίαν ἄλλην γινώσκουσαν ἀπόλαυσιν. Τί συμ-

περαίνομεν ἐκ τοῦ βίου τῶν δύο τούτων ἰσχυροτάτων πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος; Ἄνευ τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς ἀρχῆς αὐτῆς καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτοῦ τοῦ πλούτου, ἠδύνατο τὸ Ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν νὰ δημιουργήσῃ τὸν πολιτισμὸν ἐκεῖνον, θαυμάσιον μέχρι τῆς σήμερον, γενόμενον δὲ οὐ μόνον χάρμα, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο σωτῆρα τῆς ὅλης Ἑλλάδος; Ἐνώπιον τῆς κολοσσιαίας τῶν ἐλευθέρων Ἀθηνῶν ἐργασίας ποῦ εἶνε ἡ Σπάρτη, ἥτις ἕνεκα τοῦ κατακτητικοῦ, τοῦ τυχοδιωκτικοῦ πνεύματος αὐτῆς ἐξήντλησε τοσαύτας ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς τῆς Ἑλλάδος δυναμεις; Καὶ τί δεικνύει ὁλόκληρος ἡ μέχρι τοῦδε ἱστορία, ἢ τὴν πιστοποίησιν τῆς ἀρχῆς ταύτης, ὅτι τὸ ὁμοιόμορφον, τὸ ἐνιαῖον φθείρει καὶ ἀπονεκροῖ τὰς κοινωνίας, ἐνῷ τουναντίον ἡ ποικιλία, ὁ ἀνταγωνισμός, ἡ ἄμιλλα κρατύνουσιν ἐξίσου ἁπάσας τῶν λαῶν τὰς δυναμεις;

— Δὲν ἀρνοῦμαι κατ' ἀρχὴν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν τῶν ἐπιχειρημάτων τούτων. Πᾶσα παρακώλυσις τῆς ἐλευθέρας αὐτενεργείας τοῦ ἀνθρώπου εἶνε προσβολὴ τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ, αὐτῆς τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἧς ἐρείδεται τὸ κοινωνικὸν καθεστώς. Ἀλλ' ὅταν λέγει ὁ σωφρονῶν κοινωνισμὸς περιορισμὸν τῆς ἰδιοκτησίας, διοργάνωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας, βεβαίως δὲν ἐννοεῖ νὰ προσβάλῃ τὸ ἀπόλυτον δίκαιον τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας, ἥτις διατυποῦται κατ' ἐξοχὴν διὰ τῆς ἐργασίας. Ὑπὸ τὴν νέαν ὀργάνωσιν τῆς ἰδιοκτησίας ἡ ἐργασία θέλει τηρεῖ τὰ αὐτὰ καὶ πρότερον δικαιώματα, ἐνῷ ὑπὸ τὴν δικαίαν καὶ ἀμερόληπτον ὤθησιν τῆς πολιτείας ἡ ἄμιλλα καὶ ὁ συναγωνισμὸς οὐδαμῶς θέλουσιν ἐκλίπει ἀπὸ τοῦ κοινωνικοῦ σταδίου, τοὐναντίον δὲ θέλει ἀσφαλισθῆ αὐτοῖς μείζων τῆς μέχρι τοῦδε ἐγγύησις. Ἀλλ' ὅ,τι ἐπιδιώκει ὁ κοινωνισμὸς πασῶν τῶν ἀποχρώσεων, τῶν μᾶλλον συντηρητικῶν καὶ τῶν ἀναρχικωτάτων, εἶνε ὁ περιορισμὸς τοῦ κεφαλαίου, τῆς πανσθενοῦς ταύτης δυνάμεως, ἥτις ἀείποτε συνετέλεσεν εἰς τὴν ὀπισθοδρόμησιν μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν πρόοδον τῶν κοινωνιῶν. Ὑπὸ τὸ ἀπόλυτον κράτος τοῦ κεφαλαίου, ὁποῖον ὑφίσταται ἀπὸ ἀμνημονεύτου χρόνου, εἶνε ψεῦδος ὅτι δύναται νὰ λειτουργήσῃ ἐλευθέρως ἡ ἄμιλλα ἐν ταῖς κοινωνικαῖς σχέσεσι. Τὸ κεφάλαιον συντρίβει πᾶσαν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἐνέργειαν τοῦ ἐργάτου. Μὴ ἐπικαλῆσθε ἐξαιρέσεις, διότι αὗται δὲν ἀποτελοῦσι κανόνα. Τὸ κεφάλαιον ἐξουθενοῖ τὸν ἐργάτην, καθιστάμενον δοῦλον χείρονα τοῦ τῆς ἀρχαιότητος, ἀφαιρεῖ δὲ παρ' αὐτοῦ πάντα τὰ μέσα τῆς ἐκδηλώσεως τῶν ἠθικῶν δυνάμεων. Τὸ κεφάλαιον οὐδεμίαν ἠθικὴν ἀντιπροσωπεύει ἀρχήν, ἢ τὴν φιλαυτίαν τοῦ κεφαλαιούχου, καὶ ὑπὸ τοιοῦτο καθεστὼς φρονεῖτε ὅτι δύναται νὰ ἰσχύσῃ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀλληλεγγύης, νὰ καταστῇ τοῦτο φιλάνθρωπον ἑκουσίως, ἄνευ καταναγκασμοῦ ἀνωτέρου; Ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως ἀνωτέρας κοινωνικῆς δυνάμεως, ρυθμιζούσης τὰς σχέσεις τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κεφαλαίου προσηκόντως, ἐν δικαιοσύνῃ καὶ κατὰ συμμετρίαν, θέλει ἐξακολουθεῖ ἀείποτε ὁ αὐτὸς θανάσιμος ἀγὼν μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων πλουτολογικῶν στοιχείων. Ἡ κοινωνικὴ αὕτη δύναμις οὐδεμία ἄλλη ἔσται βεβαίως ἢ ἡ πολιτεία, ὡς ἡ ἀντιπρόσωπος τῆς εὐρυτέρας ἠθικῆς συνειδήσεως τῶν ἀνθρώπων. Μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ἀκοίμητος ἀνταγωνισμὸς διαχωρίζει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων συνεπείᾳ τῶν ἀντιθέτων συμφερόντων, ἅτινα ὑπὸ τὸ ἤδη λειτουργοῦν καθεστὼς τῆς ἐλευθέρας ἀρχῆς τῆς ἰδιοκτησίας καθίστανται μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα, ἢ συμπράττουσιν ἐν τῷ μεγάλῳ σκοπῷ τῆς κοινωνικῆς συνεργασίας. Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ ὁ ἄνθρωπος μισεῖ τὸν ὅμοιόν του: **homo homini lupus.** Πολλάκις μάλιστα, ἐκ τῆς τοιαύτης διαιρέσεως καὶ ἀνισότητος τῆς ἰδιοκτησίας, εἰσέρχεται ἡ διαίρεσις καὶ τὸ μῖσος μέχρι καὶ τῶν κόλπων τῆς αὐτῆς οἰκογενείας. Μόνον ἄρα ὑπὸ τὴν ἔμφρονα καὶ δικαίαν τῆς πολιτείας ἐπίβλεψιν καὶ αὐθεντείαν, διὰ τῆς δυνάμεως αὐτῆς, εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ συμβιβασμός, ἐπερχομένης σὺν τῷ χρόνῳ τῆς κοινωνικῆς ἁρμονίας καὶ τῆς τάξεως, ἥτις ἐλλείπει μέχρι τῆς σήμερον ἀπὸ τοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος. Μὴ εἰσέλθωμεν εἰς ἀναλύσεις καὶ λεπτομερείας, τοσοῦτον ἀκαταλλήλους κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν τὸ πέριξ θαυμάσιον τῆς φύσεως πανόραμα ὀρείλει νὰ προκαλέσῃ τὸν νοῦν ἡμῶν πρὸς τέρψεις εὐρυτέρας καὶ καθολικωτέρας. Ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ εἰκόνι τοῦ πανοράματος τούτου, ἐν τῇ ποικιλίᾳ αὐτοῦ, τῇ ἁρμονίᾳ καὶ τῇ τάξει, ἀρέσκομαι ἀείποτε, οὐ μόνον νὰ θαυμάζω, ἀλλὰ καὶ νὰ μελετῶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν ὄντων. Ἡ τάξις αὕτη, ὁ κόσμος, ἡ διαπνέουσα ἁρμονία, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης παραφωνίας, ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ συνθέσει τῶν ὄντων, εἶνε δι' ἐμὲ ἐν σμικρῷ τὸ σύμβολον τῆς κοινωνίας τοῦ μέλλοντος. Ὅ,τι τελεῖται ἐπὶ τοῦ στερεώματος κατ' ἀναλλοιώτους νόμους καὶ κανόνας, διατὶ νὰ μὴ ἐλπίζωμεν, ὅτι ἔσται καιρός, καθ' ὃν θέλει τελεῖσθαι ἐντελέστερον παρ' ἡμῖν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς νόμους, ἀλλ' ἅμα καὶ ὑπὸ τὴν ἐλευθέραν καὶ αὐτενεργὸν ἐνέργειαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος; Πᾶσα παραφωνία θέλει ἐκλίπει. Οἱ ἄνθρωποι ἀληθῶς θέλουσι καταστῆ ἄξιοι ἑαυτῶν καὶ τῆς ἀποστολῆς των, πολῖται τῆς γηΐνης πολιτείας, οὐχὶ καταδικασμένης, ὡς ἦτο ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Αὐγουστίνου, ἀλλ' ἀκριβοῦς ἀντιτύπου τῆς μεγάλης πολιτείας τοῦ οὐρανοῦ, οἵα ἀπεικονίζεται κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἐνώπιον ἡμῶν, τοιαύτη, οἵαν παρετήρησαν ἔκπληκτοι οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι, καὶ θέλουσι θαυμάζει οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων.

Ὁ ἄνθρωπος τότε μόνον θέλει εἴπει τὸ *εὕρηκα* τοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου βίου του, ὅτε κατορθώσῃ τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἁρμονίας ταύτης. Διῆλθε μέχρι τοῦδε διὰ περιπετειῶν καὶ ταλαιπωρίας, πλέον ἢ ἅπαξ ἐκινδύνευσε νὰ καταβληθῇ ὑπὸ τὸν κολοσσιαῖον τροχὸν ἐχθρικῆς βουλήσεως, ἀλλ' ἀείποτε κατώρθωσε νὰ ἐξέλθῃ νικηφόρος. *Πάντοτε πρὸς τὰ ἔμπρός.* Ὡς ἄτομον, ὡς μέλος φυλῆς, ἔθνους, τῆς ἀνθρωπότητος ὁλοκλήρου, οὐδέποτε ἀπεγοητεύθη ἐν ταῖς ταλαιπωρίαις, οὐδέποτε ἀπεκαρτέρησεν ἐν ταῖς ἀτυχίαις, ἀλλ' ἀείποτε μετὰ πίστεως, μετὰ ζήλου, μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰργάσθη πρὸς εὐόδωσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σκοποῦ, καταρρίψας πάντα τὰ παρ-

εμβληθέντα αὐτῷ προσκόμματα. Διὰ τῆς ἐλευθέρας τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν συνεργασίας κατέστη πραγματικότης ὅ,τι χθὲς καὶ πρώην ἐθεωρεῖτο χεῖρόν τι ἢ χίμαιρα, αὐτὸ τοῦτο αἵρεσις, ἔγκλημα, ἀποστασία κατὰ τῆς θείας δυνάμεως. Καὶ μὴ δὲν παρίσταται ὑπὸ τὸ φαινόμενον τοῦτο ἅπασα ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος; Οἱ κατηραμένοι τῆς προτεραίας, οἱονδήποτε καὶ ἂν φέρωσιν ὄνομα, οἱ φαντασιοκόποι ἀλχημισταὶ τῆς φιλοσοφικῆς λίθου τῆς προόδου, δὲν ἀνεγνωρίσθησαν τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου των θεσπέσιοι προφῆται τῆς ἀληθείας, οἱ ὑπὲρ αὐτῆς χθὲς καὶ πρώην μαρτυρήσαντες, ἀλλ' ἤδη στεφανούμενοι καὶ ἐπευφημούμενοι; Ὅταν τοιαῦτα διδάσκει ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἡ ἱστορία, μὴ διστάζωμεν νὰ κληθῶμεν σήμερον ὑπὸ τῶν πολλῶν χιμαιρικοὶ ἰδεολόγοι ἐν τῇ ἀναζητήσει τῆς ἀληθείας, χεῖρόν τι ἔτι, ἀποστάται, αἱρετικοί, ἐγκληματίαι, καὶ ν' ἀναβῶμεν ἐπὶ τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου, σήμερον παρεγνωρισμένοι καὶ δεδιωγμένοι, ἀλλ' αὔριον ἀνεγεγραμμένοι εὐφήμως ἐν ταῖς δέλτοις τῆς ἱστορίας. Ἡ ἱστορία εἶνε συνήθως ἡ ἐπανόρθωσις τῆς ἀδικίας, ἣν τὸ παρελθὸν διέπραξε καθ' ἑαυτοῦ, ἡ ἀναθεώρησις ἐκδοθείσης ἐτυμηγορίας ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν ψευδοῦς νοήσεως τῶν πραγμάτων, ἡ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ὑψίστη ἐκδήλωσις καὶ πραγμάτωσις τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας.

Ἔστρεψε πρὸς τὰ ἄνω τοὺς ὀφθαλμούς, πλήρεις περιπαθοῦς μελαγχολίας καὶ ἐσίγησεν. Ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ἐφωτοβόλουν οἱ ἀστέρες ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ χλιδῇ, ἐνῷ πέριξ ἡμῶν, ἐντὸς τοῦ δάσους, ἡ βαθεῖα σιγὴ τῆς νυκτὸς μόλις ἐταράσσετο ὑπὸ τοῦ ἐλαφροῦ ψιθύρου τῶν δένδρων, ἢ ὑπὸ μεμακρυσμένου τινὸς ἦχου ἀφυπνισθέντος πτηνοῦ.

— Τί θὰ ἦτο ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, μοὶ προσέθηκε μετά τινος σαρκασμοῦ, ἂν ἔλειπον ἀπὸ τοῦ βίου αὐτοῦ τὰ ὄνειρα, εἴτε ἀπὸ τῆς ἐλεφαντίνης ἐξέρχονται ταῦτα πύλης, εἴτε ἀπὸ τῆς κερατίνης;

— La vida es un suono[1]... ἐψιθύρισα μετὰ τοῦ Καλδερῶνος.

Κατόπιν ἐπανήλθομεν εἰς τὴν πόλιν, μετά τινων δ' ἡμερῶν διαρκῆ ἐπικοινωνίαν ἀπεχωρίσθημεν· ἦτο πεπρωμένον νὰ μὴ συναντηθῶμεν πλέον.

* * *

Ἐλάμβανον τακτικῶς παρ' αὐτοῦ πληροφορίας. Εἶχε σχηματισθῆ μεταξὺ ἀμφοτέρων δεσμὸς συμπαθοῦς ἀμοιβαιότητος καὶ ἐνδιαφέροντος κατὰ τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς γνωριμίας ἡμῶν, ὅστις ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ ταῦτα. Ἔγραφεν ἐν γερμανικοῖς περιοδικοῖς καὶ ἐν τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ, ὑπερασπίζων τὰς ἀρχάς, ὑπὲρ ὧν μετὰ τοσούτου ζήλου ἐλάλησε κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, καὶ ὧν καθίστατο ἤδη εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων παρὰ τῷ γερμανικῷ δημοσίῳ ἀντιπροσώπων. Ἀλλ' ὀσημέραι μετεμορφοῦτο κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐν ταῖς ἰδέαις αὐτοῦ, μὴ ὑποστηρίζων ἀπολύτως τὴν βίαν ἐν τῇ κοινωνικῇ ἀνακαινίσει τοῦ καθεστῶτος, φρονῶν δὲ ἤδη, καθὰ μοὶ ἔγραφεν, ὅτι ἡ πρόοδος τῆς ἀνθρωπότητος δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ βραδύτερον ἴσως, ἀλλ' ἀσφαλέστερον ἀναμφιβόλως καὶ διὰ τῆς εἰρηνικῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, διὰ τῆς *ἐξελίξεως*.

Πρὸς πίστωσιν τῶν νέων αὐτοῦ ἰδεῶν εἰργάζετο ἤδη εἰς συγγραφὴν μεγάλης *Ἱστορίας τῶν ἐργατικῶν τάξεων*, σκοπῶν ν' ἀποδείξῃ τὴν ἱστορίαν ὡς δημιούργημα τῆς ἐργασίας, τῆς ἐλευθέρας βουλήσεως, καὶ οὐχὶ τῆς προνοίας καὶ ἀνωτέρου τινὸς θείου σχεδίου, ὡς φρονοῦσιν οἱ περὶ τὸν Βουσσουέτον συντηρητικοὶ ἢ φιλελεύθεροι ἱστοριοδίφαι, ἀλλ' ἅμα καὶ νὰ ὑποδείξῃ τὰ μέσα καὶ τὴν μέθοδον ἐπιτυχεστέρας διοργανώσεως αὐτῆς κατὰ τὰς συγχρόνους ἀνάγκας τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐξακολουθούσης τῆς συγγραφῆς ταύτης ἐσκέπτετο, ἀποχωρῶν τῆς ἡμερησίας πολιτικῆς πάλης, καθ' ἣν, ὡς μοὶ ἔγραφε, σκοτίζεται ὁ νοῦς καὶ παραπλανᾶται ἡ καρδία, νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν εἰρηνικώτερον ἀγῶνα τῆς πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας, τὸ προσφιλέστατον ἐν Γερμανίᾳ καταφύγιον τῶν ἐλευθέρων πνευμάτων.

Μετά τινα χρόνον, ἐν ἔτει 188 . . ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἔλαβον ἐπιστολήν, ἀγγέλλουσάν μοι τὴν πρόσληψιν αὐτοῦ ὡς ὑφηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ πόλεώς τινος τῆς μεσημβρινῆς Γερμανίας.

Δυστυχῶς ἡ εὐτυχία αὕτη δὲν ἔμελλε νὰ διαρκέσῃ μακρὸν χρόνον.

Ἡμέραν τινά, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐνῷ ἀνεφύλλιζον ἀριθμούς τινας τῆς τότε «Ἐφημερίδος τῆς Αὐγούστης», ἀνέγνων αἴφνης ἔν τινι κεφαλαίῳ αὐτῆς περὶ «Πανεπιστημιακῶν ἐν Γερμανίᾳ» νεκρολογικὴν σημείωσιν περὶ τοῦ ὑφηγητοῦ Ἐρρίκου... ἀποθανόντος ἐκ συγκοπῆς τῆς καρδίας. Οὐδένα ἔχω δισταγμόν, ὅτι ἡ πρόωρος αὕτη καταστροφὴ προῆλθεν ἰδίως ἐξ ἠθικῶν αἰτίων. Ὁ λεπτὸς αὐτοῦ ὀργανισμός, συγκινούμενος καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ τοσοῦτον θυελλώδους καὶ ἀχάρμονος συγχρόνου κοινωνικοῦ βίου, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιστῇ, οὕτω δ' ἐξέλιπεν ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ἐν ᾗ τοσαῦτα ὑπέσχετο....

Οὐδὲν ἐπληροφορήθην ἔκτοτε περὶ τοῦ συγγράμματος, εἰς ὃ ἀπὸ καιροῦ εἰργάζετο, καὶ τὸ ὁποῖον φαίνεται ἀτελὲς ἐναπομεῖναν, δὲν ἐκρίθη ἄξιον δημοσιεύσεως.

Ἔστωσαν τὰ φύλλα ταῦτα πενιχρὰ ἀναπαράστασις συμπαθοῦς ὑπάρξεως, εὐλαβὲς ποθεινῶν ἡμερῶν, ἐς ἀεὶ παρελθουσῶν, μνημεῖον.

Σημ. Διευθ. «Ἀπόλλωνος». — Δημοσιεύοντες διὰ τοῦ παρόντος τεύχους τὸ τελικὸν μέρος τῆς ἀνωτέρω περισπουδάστου Ἐθνολογικῆς μελέτης, ἣν μετ' ἀπαραμίλλου καλλιεπείας καὶ ἐμβριθείας ἐφιλοτέχνησεν ὁ πολυμαθέστατος καθηγητὴς τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, καὶ εἷς τῶν ἀρίστων λογογράφων τῆς καθ' ἡμᾶς ἐποχῆς κ. Νεοκλῆς Καζάζης, ὅστις διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ πολυμαθείας αὐτοῦ οὐ παύεται διὰ τῆς δημοσιότητος μεταδίδων τὰ φῶτα τῶν πολλῶν αὐτοῦ γνώσεων τοῖς φίλοις τῶν γραμμάτων καὶ τῆς προόδου. Ἐκφράζομεν τῷ διαπρεπεστάτῳ ἀνδρὶ τὰς ἐκ κέντρων καρδίας εὐγνώμονας ἡμῶν εὐχαριστίας, ἐπὶ τῇ εὐγενεστάτῃ καὶ ἐκθύμῳ συμπράξει αὐτοῦ, ἔχοντες δι' ἐλπίδος, ὅτι ἀεὶποτε μετὰ τῆς αὐτῆς εὐμενείας θέλει παράσχει ἡμῖν τὴν πολύτιμον αὐτοῦ συνεργασίαν ἐν τῇ πολυμόχθῳ σταδιοδρομίᾳ τοῦ ἡμετέρου συγγράμματος.

(1) Ὁ βίος ὄνειρος.

ΠΕΡΙ

τῆς ἐν τῇ Λακωνικῇ ἀρχαίας πόλεως «*Γερηνίας*». καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, ἰδίᾳ δὲ τῆς πρό τινος ἀνακαλυφθείσης «*Βουστροφικῆς*» ἐπιγραφῆς, καὶ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδομένης, ὡς καὶ τῶν νεωστὶ ἀνακαλυφθέντων ἐνταῦθα ἐρειπίων τοῦ Ἀσκληπιείου.

ὑπὸ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΕΤΡΙΔΟΥ

Ἠπειρώτου, Σχολάρχου νῦν ἐν «Κάμπῳ» Ἀθίας.

Α'.

§ α'. Ὅτι μὲν ἀρχαία Ἑλληνικὴ πόλις ὑπῆρξεν ἐνταῦθα ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Ὁμήρου ἐποχῆς ἀκόμη τὴν ἀρχὴν λαβοῦσα ὑπὸ πολλῶν μὲν συγγραφέων ἀρχαίων τε καὶ νεωτέρων μνεία γίνεται περὶ τούτου· ἀλλὰ πολὺ τὸ ἀμφίβολον καὶ ἀμφίρροπον ἐπεφέρετο ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος ἕως ἐσχάτων, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐπιστημονικῶν ἐναργῶν ἀποδείξεων καὶ εὐκρινῶν τεκμηρίων ἡ ἐπιστήμη τέως ἐστερεῖτο περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως αὐτῆς· ἀλλ' ἤδη πρὸς ταῖς προϋπαρχούσαις προσετέθησαν καὶ δύο ἔτι λίαν σπουδαῖαι, ὥστε αἴρεται τέλος πάντων ἡ πρὶν ἐπισκοτίζουσα τὰς ἐπιστημονικὰς ἐρεύνας ἀχλύς, καὶ πράγματι ἀποκαλύπτεται ἡ φιλτάτη ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια, ἥτις τοσοῦτο φιλεῖ ταλαιπωρεῖν ἡμᾶς, ἕως ἂν ἀποκαλύψωμεν αὐτὴν καλλίμορφον ἀληθῶς καὶ πραγματικήν. Αἱ δὲ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀποδείξεις, εἰσὶν αἱ ἑφεξῆς.

Α'. Κυκλώπεια ἐρείπια.

Β'. Ἐπιγραφαί τινες, ἔνθεν κἀκεῖθεν διεσκορπισμέναι καὶ ἄλλα τινὰ μνημεῖα, περὶ ὧν ἀκολούθως ὁ λόγος.

Γ'. Βουστροφικὴ ἐπιγραφή, ἄρτι ἀνακαλυφθεῖσα.

Δ'. Καὶ τὰ νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα ἐν θέσει, «*Γαρμπελιᾷ*», πανάρχαια ἐρείπια τοῦ ἱεροῦ τοῦ Μαχάονος, Ἀσκληπιάδου, ὡς γνωστόν.

§ β'. Καὶ τὰ μὲν Κυκλώπεια ἐρείπια φαίνονται ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ φρουρίου «*Ζαρράτας*», οὐκ ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ ἐδάφους πολλαχοῦ τοῦ περιβόλου ἀνέχοντα, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὸ Ἀνατ. εὑρίσκεταί τι προμαχῶνος εἶδος παναρχαίου, τριγωνικοῦ, πρωτοτύπου κατασκευῆς ἐκ Κυκλωπείων λίθων, οἵτινες βραδύτερον (ἄγνωστον πότε) ἀποσπασθέντες ὑπὸ σεισμοῦ τινος ἀπ' ἀλλήλων συνεκολλήθησαν δι' ἀσβέστου, καὶ οὕτως ὁπωσδήποτε συνετηρήθησαν μέχρι σήμερον τὰ ἐρείπια ταῦτα, ἐφ' ὧν ἐπῳκοδόμηνται μετέπειτα ὅ,τε περίβολος καὶ διάφοροι ἄλλαι οἰκοδομαί, νῦν κατεστραμμέναι· εὐνόητον δέ, ὅτι ἐνταῦθα βλέπει τις, οὕτως εἰπεῖν, φανερά, τὰς ἀλλεπαλλήλους κατὰ αἰῶνας καταστροφὰς καὶ ἐπισκευὰς τοῦ φρουρίου ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ὀχυρωματικῶν ἑκάστοτε γνώσεων τῶν διαφόρων ἐποχῶν καὶ ἐθνῶν, οἷον Βυζαντινῶν, Βενετῶν καὶ τελευταῖον τῶν Τούρκων. Τὸ δὲ φρούριον «*Ζαρνάτα*» (ἡ) ἀνεγήγερται ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ, ἀπόπτου, κειμένου δὲ περὶ τὸ ἄκρον τῆς κοιλάδος, ἥτις νῦν καλεῖται Κάμπος (campus) διὰ τὸ ἐπίπεδον. Πέριξ δὲ τοῦ λόφου τούτου παρὰ τοὺς πρόποδας εὑρίσκονται νῦν τὰ χωρία *Κάμπος*, πρωτεύουσα τοῦ Δήμου Ἀθίας, *Βαλαντιδία*, *Βαρούσιον* καὶ *Μάλτα*, ἅτινα μᾶλλον θεωρητέα, ὡς συνοικίαι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πόλεως, ἐχούσης ἀκρόπολιν, τὴν *Ζαρράταν*, ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἀνυψουμένην, ἰδίᾳ δὲ τὸ ὄνομα *Βαρούσι*, ὑποδείκνυσιν, ὡς ἐν ταῖς τουρκικαῖς πόλεσι, συνοικίαν συνήθως ὑπὸ τὸ Τουρκικὸν τοῦτο ὄνομα ἀπαντῶσαν ἐν αὐταῖς, ὑπὸ Γραικῶν δ' εὐπόρων οἰκουμένην. Ἄλλως τε δὲ καὶ τὰ χωρία ταῦτα οὐ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσιν. Ἀλλὰ πλατύτερον περὶ τούτων ἀκολούθως ἔσται λόγος, ὡς καὶ περὶ τῶν μνημείων, ἐπιγραφῶν κλ. τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἀφαρπάζουσι τὰ σπουδαιότερα.

§ γ'. Α. Ἡ Βουστροφικὴ ἐπιγραφή, ἔχουσα ὡς ἑφεξῆς.

Εὑρέθη δ' ἐσχάτως εἰς κτῆμα τῶν ἀδελφῶν Καβουραίων ἐκ Κάμπου, κείμενον παρὰ τὸν χείμαρρον, *Κελαδίσσον* καλούμενον, ὀλίγον κάτωθεν τῆς γεφύρας, δι' ἧς οὗτος διέρχεται, καὶ εἰς θέσιν καλουμένην, *Γαρμπελιὰ* ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ garbo, garbello, ὡς νομίζω, σημαίνοντος ὡραίαν καὶ Ῥωμαντικὴν θέσιν[1]· ἀπέχει δὲ τοῦ Κάμπου 10'· ἔστι δὲ τῷ ὄντι ὡραία καὶ ῥωμαντικὴ ἡ θέσις ἐπὶ λόφου ἀπόπτου παρὰ τὴν πεδιάδα καὶ ὑπὸ τὴν *Ζαρράταν* κειμένου, πολὺ δὲ καταλλήλου πρὸς ἀνίδρυσιν ἱερῶν καὶ λοιπῶν παραρτημάτων αὐτοῦ, οἷα τὰ ἄλση, πηγαὶ κλ. Ἐνταῦθα ἦν τὸ ἱερὸν τῆς Δήμητρος καὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον, ὡς νομίζω, οὕτινος τὰ ἐρείπια νεωστὶ ἀνεκαλύφθησαν, ὡς θέλομεν ἰδεῖν παρακατιόντες. Ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ὑπάρχει σήμερον οἰκία μεσαιωνική, ἀνήκουσα τῇ γενεᾷ τοῦ Κουμουνδούρου, ἥτις καὶ τοῦ φρουρίου *Ζαρράτας* κυρίαρχος διατελεῖ, καὶ παρὰ τὴν οἰκίαν μικρὸς οἰκογενειακὸς Βυζαντινὸς ναός, ἀπὸ τοῦ ιϛ' αἰῶνος Μ. χ. ὡς εἰκάζω, *τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων* ἐπικαλούμενος, οὗτινος τὸν θόλον ὑποβαστάζουσι δύο μονόλιθοι κίονες, ἀρκετὰ μεγάλοι, ἀλλ' ἄλλοτ' ἴσως ὑπάρχοντες εἰς τὸν κάτωθεν τοῦ ναοῦ τούτου κείμενον ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, *αἷς περ ἄγει ἡ πόλις*, κατὰ τὴν ἐπιγραφήν. Τὴν εἰκασίαν ἡμῶν ταύτην ὑποστηρίζουσιν καὶ πλεῖστοι ὅσοι λίθοι, ἐκ τοῦ ἀρχαίου τούτου ναοῦ βεβαίως μετενεχθέντες εἰς τὸν Βυζαντινόν,

1) Καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Λακωνικῆς ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα garbellea, ὡς π. χ. ἐν τῷ Δήμῳ Λεύκτρων, 5 ὥρας ἐντεῦθεν ἀπέχοντι καὶ περιλαμβάνοντι χωρίον καλούμενον Γαρμπελέα, ἐν ᾧ κατοικεῖ ἡ οἰκογένεια Κυβελαίων.

καὶ εἰς τὰς γωνίας αὐτοῦ καὶ ἀλλαχοῦ παρεντεθέντες ὑπὸ τῶν τεκτόνων διά τε τὸ εὔκολον τῆς μεταφορᾶς ἀπὸ θέσεως, ἐγγύτατα κειμένης, καὶ διὰ τὸ εὐτόρνευτον αὐτῶν, πρὸς κόσμον καὶ ἐπίδειξιν καὶ εὐχαρίστησιν ἴσως τοῦ τότε τιμαριούχου, τοῦ ἐπιχειρήσαντος τὴν οἰκοδομήν. Ἀλλ' ἐν τῷ πρὸς δεξιὰν τῷ εἰσιόντι εἰς τὸν ναὸν τοῦτον κίονι εὕρηται ἐγκεχαραγμένη ἡ ἑξῆς Βυζαντινὴ ἐπιγραφή

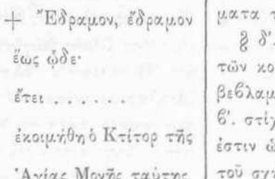

+ ΕΔΡΑΜΟΝΕΔΡΑ	+ Ἕδραμον, ἕδραμον
ΜΟΝΕΩΣ ΟΔΕ	ἕως ὧδε·
ΕΤΙ ϡΨΠϟ-ΝΗ-	ἔτει . . . . .
ΕΚΗΜΙΘΚΤΙΤΟΡΓΤΗΣ	ἐκοιμήθη ὁ Κτίτορ τῆς
ΑΓΑΣΜΟΝΗΣ ΤΑΥΤΗΣ	Ἁγίας Μονῆς ταύτης
ΦΑΑΡΙΩ ϟ ΣΤΙΟΘ	Φ . . . . .
ΦΕΥΡΘΑΡΙΩ ΙΗ-	Φευρουαρίῳ ιη'.

Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, καί τοι κεκαλλιγραφημένης κατὰ τὸν βυζαντικὸν τύπον (fermulam) τῶν γραμμάτων, δὲν ἠδυνήθην νὰ ἀναγνώσω διὰ τὸ στενογραφικὸν καὶ περίπλοκον αὐτῶν, τὸν γ'. καὶ στ'. στίχον, οἵτινές εἰσιν οἱ σπουδαιότεροι ὡς πρὸς τὴν σαφήνειαν τῆς χρονολογίας καὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς Μονῆς, ἐξ ἧς ἐλήφθησαν οἱ κίονες. Καὶ ὡς φαίνεται ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης μετετράπη εἰς Μονὴν ὑπό τινος Χριστιανοῦ ἐν ἐποχῇ ἐνταῦθα μὲν διαδηλουμένῃ, ἀλλὰ μὴ ἐξακριβωθείσῃ ὑπ' ἐμοῦ ἀτυχῶς διὰ τὴν βλάβην τινῶν γραμμάτων καὶ σχεδὸν παραμόρφωσιν αὐτῶν· διότι διατηρῶ ἀμετάτρεπτον τὴν ἀρχὴν (le principe), καθ' ἣν τὸ προστιθέναι, ἢ ἀφαιρεῖν, ἢ συμπληροῦν αὐθαιρέτως τὰ γράμματα τῶν ἀρχαίων κειμένων (textes) ἔστιν ἀνοίκειον ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ὅλως ἀνάρμοστον τῷ ἀληθεῖ ἐπιστήμονι, τῷ μόνην τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν, ὡς λάκαινα κύων, ἀνιχνεύοντι καὶ ἀνενδότως ταύτην καὶ μόνην ἐπιδιώκοντι. Διὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην κατεκρίθην ἄλλοτε ἐν τῇ *Παλιγγενεσίᾳ* Ἀθηνῶν[1] ὡς μὴ συμπληρώσας ἐν τῇ Βουστροφικῇ ἐπιγραφῇ τὸ δ'. γράμμα τοῦ 6. στίχου, οὗπερ τὸ ἥμισυ κατεστραμμένον ὑπαρχει[2] καὶ οὕτω προκύπτει διὰ τῆς αὐθαιρέτου, κατ' ἐμέ, συμπληρώσεως τοῦ γράμματος τούτου τὸ ὄνομα ΑΓΕΣΙΠΟΛΙΣ, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἀναγινώσκεται *Κόρᾳ Ἀγεσίπολις* ἀνέθηκε δηλαδή, ἀντικαθιστῶσα οὕτω τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν τήν δε, *Κόρᾳ Ἄγε ἡ πόλις*, ἐξ ἧς καὶ ὅλως διάφορος ἔννοια ἐξάγεται τῆς πρώτης. Ἐκ τούτου κρινάτωσαν οἱ ἐπιστήμονες οἷον καὶ ὁπόσον τὸ αὐθαιρέτως συμπληροῦν καὶ συνεπῶς μεταποιεῖν τὰ γράμματα τῶν ἀρχαίων κειμένων!!

§ δ'. Ὁ δὲ λίθος, ἐφ' οὗ ἡ Βουστροφικὴ ἐπιγραφή, ἔστιν ἐκ τῶν κοινοτάτων τῶν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ εὑρισκομένων· ἀλλὰ βεβλαμμένος, ὥστε οὐ διεσώθη τὸ ὅλον τῆς ἐπιγραφῆς· τοῦ δὲ 6'. στίχου, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, καὶ τὸ δ' γράμμα ἐλλειπές ἐστιν ὡς σωζομένου μόνου τοῦ ἡμίσεως τοῦ τετραγώνου αὐτοῦ σχήματος, ὅπερ μοὶ παρέσχε πράγματα, καθὰ εἴδομεν. Τοῦ σωζομένου μέρους τοῦ λίθου τὸ μὲν μῆκος 1 μέτρ. Γαλ. τὸ δὲ πλάτος 0,20, καὶ τὸ πάχος, 0,20· τὰ δὲ γράμματα ἀρκετὰ μεγάλα· ὁ πρῶτος στίχος τῆς ἐπιγραφῆς ἔχων μόνον τὸ ὄνομα *Κόρᾳ* κατὰ δοτικὴν πτῶσιν ὑπεμφαίνει τὴν ἐπωνυμίαν τῆς Περσεφόνης, ᾗ ἀνῆκεν ὁ ναός, παρ' ᾧ ἴσως ἡ πόλις ἦγεν ἑορτήν τινα Ἐλευσινίων Μυστηρίων ἀπόσπασμα. Τοιαῦτα δὲ πολλαχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν ἑωρτάζοντο κατὰ διαφόρους τρόπους καὶ βαθμούς, ὡς θέλομεν ἄλλοτε ἐν ἰδιαιτέρᾳ πραγματείᾳ ἐκθέσειν· διότι ὁ τῶν Ἐλευσινίων Κλῆρος ἀπετέλει ἴδιον θρησκευτικόν, ὡς λέγομεν σήμερον, τάγμα ἢ σύστημα, ἔχον διακλαδώσεις ἁπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, καὶ ναοὺς συνεσταμένους ἁπανταχοῦ τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἀνήκοντας εἰς αὐτό, ὡς ἀφιδρύματα τῶν ἀρχικῶν ἱερῶν, ἐξ ὧν ἐξηρτῶντο, ὅπως ἀνήκουσι σήμερον τὰ λεγόμενα, *Μετόχια*, εἰς τὴν Ἁγιοταφιτικὴν Ἀδελφότητα, ἢ τὴν Σιναϊτικήν, ἢ τοῦ ἁγίου Ὄρους Ἄθωνος κλ. ἀρχικὰ ἱερὰ αὐτῶν, ἐξ ὧν ἐξαρτῶνται τὰ *μετόχια* διότι ἐξ ἐκείνων οἱ ἡμέτεροι ἔλαβον τὸ σύστημα τοῦτο, καθὼς καὶ πολλὰ ἄλλα τὰς ἐξωτερικὰς θρησκευτικὰς τελετὰς ἀφορῶντα, περὶ ὧν ἄλλοτε πλατύτερον καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐδίδασκον δ' ἐν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ἀρχάς τινας ἰδέας θρησκευτικοῦ συστήματος, ἀνήκοντος τῷ *Μυστικισμῷ*[1] τοσοῦτον προσφόρῳ κατ' ἐκείνας τὰς ἐποχάς, καὶ τοσοῦτον καταλλήλῳ ἐν κοινωνίαις ὑπὸ παχυλοῦς καὶ δυσειδαιμονεστάτης εἰδωλολατρείας κατεχομέναις, ἧς ἡ περιφρόνησις[2] ἀμέσως ἐπήνεγκε τὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τοῦ ἔθνους καὶ ἐπὶ τέλους τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ θάνατον, ὡς ἡ Ἱστορία μαρτυρεῖ. Τοιοῦτον ἀφίδρυμα Ἐλευσινιακόν, ἢ *Μετόχιον*, ὡς λέγομεν σήμερον, ὑπῆρχε καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ τοῦ Τρικκαίου Ἀσκληπιοῦ, καθὰ Στράβων ἐπιβεβαιοῖ, ὡς ὀψόμεθα παρακατιόντες.

§ ε'. Ἐκ τούτων λοιπὸν ἀποδεικνύεται ἀναμφιβόλως ὅτι καὶ πρὸ Ὁμήρου καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆρχεν ἐνταῦθα πόλις Ἑλληνική· ἀλλ' ἀμέσως διεγείρεται τὸ ζήτημα: πῶς ὠνομάζετο

1) Παλιγγενεσίας ἀριθ. 5,884. 14 Ἰανουαρίου 1884. Εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης ἐπιστημονικῆς πραγματείας θέλω ἐκθέσειν ἐν ἰδίῳ παραρτήματι ὅσα ἐγράφησαν περὶ τούτου ἐν ταῖς ἐφημερίσιν.

2) Τὸ γράμμα τοῦτο φαίνεται μὲν ὂν ὅμοιον τῷ ⊟, ἀναπληροῦντι τὴν δασεῖαν ἐν παναρχαίοις χρόνοις, καὶ τότε ἄριστα συμπληροῦται ἡ ἀνάγνωσις ἄγε ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ τοῦ Σ τὴν προφορὰν εἶχεν, ὡς γνωστόν, ὅτι δὲ τὸ ⊟ ἐχρησίμευεν εἰς παράστασιν τοῦ δασέος πνεύματος, ἴδε Kirchoff, stutien κλ. κλ· σελ. 132, 41, 43.—Curtius stadien κλ. 11 σελ. 441. .—Ἐποίκια λοκρῶν Γράμματα τὸ πρῶτον ὑπὸ I. N. Οἰκονομίδου ἐκδοθέντα κλ. Ἀθην. 1869.—Ἀθήναιον τεῦχ. ε'. τόμ. Β'. καὶ τὸ α'. τοῦ Γ'. πραγματ. Θ. Παππαδημητρακ. «Βάσανος τῶν ἐκ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς ἐτυμολογ. Ἐρασμικῶν ἀποδείξεων» κλ.—φυλλάδ. τοῦ αὐτοῦ ἴδιον περὶ τούτου τοῦ 1874 σελ. 24—32 σημ. 6'. καὶ γ'. Ἑλλ. Φιλ. συλ. Κωνσταντινουπόλεως. τόμ. Θ'. σελ. 87—88. Στοιχεῖα Γλωσσολογ. ὑπὸ τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ Κ. Παρανίκα.

1) Σχελιγγ. phil. der Mythol. καὶ phil. der Offenb. voil 17, 18.—Κοτζιᾶ Ἱστορ. Φιλοσοφ. Τόμ Ε'. σελ. 280—315.

2) Πλάτ. πρωτ. 316.—Ἀριστοφάν. πολλαχοῦ τῶν κωμῳδιῶν αὐτοῦ. Ὡσαύτως Πλατ. Κρατόλ. § κγ'.

ἡ πόλις αὕτη; διότι καὶ περὶ τούτου πολλαὶ ἀμφιβολίαι ὑπάρχουσι, τῶν μὲν τοῦτο παραδεχομένων, τῶν δ' ἐκεῖνο τὸ ὄνομα καὶ πρὸ πάντων διετήρησε τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀπὸ Ὁμήρου, ἢ μετήλλαξεν αὐτὸ ἐν ὑστέροις καιροῖς; ὡς καὶ ἄλλαι πολλαί; Πάντα ταῦτα τὰ ζητήματα θέλομεν ὡς οἷόν τε ἐξετάσειν ἐνταῦθα ἐν ἀκριβείᾳ.

§ στ'. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς οὐ διετήρησε τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἀλλὰ μετήλλαξεν αὐτὸ βραδύτερον διότι ἐπὶ μὲν τοῦ Ὁμήρου, καὶ πρὸ αὐτοῦ ἴσως, εἶχε τὸ ὄνομα *Ἐνόπη*, καὶ ταύτην ὑπισχεῖτο δοῦναι τῷ Ἀχιλλεῖ ὁ Ἀγαμέμνων ὡς φαίνετ' ἐν τοῖς ἑξῆς.

»Εἰ δέ κεν Ἄργος ἱκοίμεθ' Ἀχαϊκόν, οὖθαρ ἀρούρης,»
»γαμβρός κεν οἱ ἔοις· τίσει δέ σε ἶσον Ὀρέστῃ,»
»Ὃς οἱ τηλύγετος τρέφεται θαλίῃ ἔνι πολλῇ.»
»Τρεῖς δὲ οἱ εἰσι θύγατρες ἐνὶ μεγάρῳ εὐπήκτῳ,»
»Χρυσόθεμις, καὶ Λαοδίκη καὶ Ἰφιάνασσα.»
»Ἴαον ἥν κ' ἐθέλῃσθα φίλην ἀνάεδνον ἄγεσθαι»
»πρὸς οἶκον Πηλῆος· ὁ δ' αὖ τ' ἐπὶ μείλια δώσει»
»πολλὰ μάλ', ὅσσ' οὔπω τις ἑῇ ἐπέδωκε θυγατρί.»
»ἑπτὰ δέ τοι δώσει εὐναιόμενα πτολίεθρα,»
»Καρδαμύλην, Ἐνόπην τε, καὶ Ἱρὴν ποιήεσσαν,»
»Φηράς τε ζαθέας, ἠδ' Ἄνθειαν βαθύλειμον»
»Καλήν τ' Αἰπειαν καὶ Πήδασον ἀμπελόεσσαν.»
»Πᾶσαι δ' ἐγγὺς ἁλός, νέαται Πύλου ἠμαθόεντος,»
»ἔν δ' ἄνδρες ναίουσι πολύρρηνες πολυβοῦται»
»οἵ κέ σε δωτίνῃσι θεὸν ὣς τιμήσουσιν»
»καί τοι ὑπὸ σκήπτρῳ λιπαρὰς τελέουσι θέμιστας»

Αὗται αἱ πόλεις ἅπασαι ἔκειντο κατὰ τὰ διάφορα παράλια τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, ἐν αἷς ἦρχεν, ὥς τις ὑποτελής, ὡς ἔοικε, τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὁ ἄναξ Διοκλῆς ὁ Κρήθωνος πατὴρ καὶ Ὀρσιλόχου, τῶν ὑπ' Αἰνείου πρὸ τοῦ Ἰλίου φονευθέντων[2]· ᾠκοῦντο δὲ πᾶσαι καλῶς καὶ διετέλουν εὐδαίμονες, ὡς ἄνωθι μαρτυρεῖ ὁ Ὅμηρος[3], ἐπειδὴ δ' ἡ Ἐνόπη ὑπῆρχε μεταξὺ Καρδαμύλης[4] καὶ Φηρῶν (Καλαμῶν νῦν)[5], ὡς φαίνεται ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἔπεσιν, ὅπως καὶ σήμερον μεταξὺ αὐτῶν ὑπάρχει ἡ *Ζαρνάτα* καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ παρ' αὐτὴν ἀρχαῖα ἐρείπια· ἐν αὐτῇ ἄρα ὄντως ἔκειτο ἡ πανάρχαιος *Ἐνόπη*. Τοῦτο δ' ἐπικυροῖ καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου, λέγοντος τάδε περὶ αὐτῆς. «Πόλιν δὲ ὀνομαζομένην ἐν τοῖς ἔπεσιν *Ἐνόπην τοῖς Ὁμήρου*, Μεσσηνίους ὄντας, εἰς δὲ τὸ συνέδριον συντελοῦντας τὸ *Ἐλευθερολακώων*, καλοῦσιν ἐφ' ἡμῶν Γερηνίαν. Ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Νέστορα οἱ μὲν τραφῆναι λέγουσιν, οἱ δὲ εἰς τοῦτο ἐλθεῖν φεύγοντα τὸ χωρίον, ἡνίκα Πύλος ἡλίσκετο ὑπὸ Ἡρακλέους[1]. Ἐνταῦθα ἐν τῇ Γερηνίᾳ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ μνῆμα καὶ ἱερόν ἐστιν ἅγιον, καὶ ἀνθρώποις νόσων ἰάματα παρὰ τῷ Μαχάονι ἔστιν εὑρέσθαι[2]. Καὶ Ῥόδον μὲν τὸ χωρίον τὸ ἱερὸν ὀνομάζουσιν, ἄγαλμα δὲ τοῦ Μαχάονος χαλκοῦν ἐστὶν ὀρθόν· ἐπίκειται· δὲ οἱ τῇ κεφαλῇ στέφανος, ὃν οἱ Μεσσήνιοι *κίφος* καλοῦσι τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ, Μαχάονα δὲ ὑπὸ Εὐρυπώλου τοῦ Τηλέφου τελευτῆσαί φησιν ὁ τὰ ἔπη ποιήσας, *τὴν μικρὰν Ἰλιάδα*[3]. Οὐ μόνον δ' ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἡ, ἐν ᾗ κεῖται αὕτη, σύμπασα χώρα ἐκαλεῖτο Γερηνία· οὕτω *χώραν Γερηνίαν* ὀνομάζει αὐτὴν ὁ Παυσανίας ἐν τοῖς δε· *τῆς δὲ χώρας τῆς Γερηνίας* ὅρος Καλάθιόν ἐστιν· ἐν αὐτῷ Κλαίας (;) καὶ σπήλαιον παρ' αὐτὸ τὸ ἱερόν, ἔσοδον μὲν στενήν, τὰ δ' ἔνδον παρεχόμενον θέας ἄξια. Γερηνίας δὲ ὡς εἰς μεσόγαιαν ἄνω τριάκοντα ἀπέχει σταδίους Ἀλαγονία, καὶ τὸ πόλισμα κατηρίθμησα ἤδη καὶ τοῦτο ἐν Ἐλευθερολάκωσι· θέας δὲ αὐτόθι ἄξια Διονύσου καὶ Ἀρτέμιδός ἐστιν ἱερά»[4]. Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς σοφὸς Καισαρεὺς περιηγητὴς συγκαταλέγων τὰς τῆς Λακωνικῆς (Δυτικῆς Μάνης πόλεις λέγει· «ἐπὶ Ταινάρῳ δὲ Καινήπολις, Οἴτυλός τε καὶ Λεῦκτρα καὶ Θαλάμαι, πρός δε Ἀλαγονία τε καὶ Γερηνία»[5]. Ἀλλὰ τὴν ὁμωνυμίαν ταύτην τῆς πόλεως μετὰ τῆς χώρας σαφέστατα διακρίνει ὁ Στράβων διὰ τοῦ ὅρου *ἀφ' οὗ τόπου*,[6] ὡς καὶ ὁ Παυσανίας διὰ τοῦ *τῆς δὲ χώρας τῆς Γερηνίας*, ὥστε ἐκ τῶν ὁρίων τῆς χώρας Γερηνίας *ὡς εἰς μεσόγαιαν ἄνω τριάκοντα ἀπέχει σταδίους Ἀλαγονία*, καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς πόλεως, Γερηνίας (Ζαρνάτας), ὡς ἀποφαίνεται ὁ καθηγητής, κ. Κομνηνός[7] *ἄνωτά τε κάτωτα*, καὶ ἐν Ὀροβᾷ, χωρίῳ μόλις 20' ἀπέχοντι Ζαρνάτας, τιθέμενος τὴν Ἀλαγονίαν, ὅπου οὐδὲ

1) Ἰλιάδ. Ὁμηρ. Ι. 283—298.

2) Ἰλιάδ. Ε'. 541 κεξ.

3) Ἴδε Gladstone s' hom. studien p. 280—281· καὶ Schömanns' gr. Alterth. 1, 34 καὶ 121. — Ὡσαύτως πραγματ. «Περὶ τῶν πέντε παρ' Ὁμήρῳ τῆς νήσου Κρήτης λαῶν» ὑπὸ Β. Ψυλλάκη, Κρητός, ἐν Λειψίᾳ. σελ. 66. κεξ.—Ὁ δὲ Στράβων περὶ τῶν πόλεων τούτων λέγει τάδε· «Ἡ δ' Αἰπεια νῦν Θουρία καλεῖται, ἣν ἔφαμεν ὅμορον Φαραῖς· ἵδρυται δ' ἐπὶ λόφου ὑψηλοῦ, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα (αἴπυια)· ἀπὸ δὲ τῆς Θουρίας καὶ ὁ Θουριάτης Κόλπος, ἐν ᾧ πόλισμα ἦν Ῥίον τοὔνομα ἀπεναντίον Ταινάρου. Ἄνθειαν δὲ οἱ μὲν αὐτὴν τὴν Θουρίαν φασίν, Αἴπυιαν δὲ τὴν Μεθώνην, οἱ δὲ τὴν μεταξὺ Ἀσίνην τῶν Μεσσηνίων πόλεων οἰκειότατα βαθύλειμον λεχθεῖσαν, ἧς πρὸς θαλάττῃ πόλις Κορώνη· καὶ ταύτην δέ τινες Πήδασον λεχθῆναί φασιν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ «πᾶσαι δ' ἐγγὺς ἁλός.» Καρδαμύλη μὲν ἐπ' αὐτῇ. Φαραὶ δ' ἄπο πέντε σταδίων, ὕφορμον ἔχουσα θερινόν· αἱ δ' ἄλλαι ἀνωμάλοις κέχρηνται τοῖς ἀπὸ θαλάττης διαστήμασι» κλ. Τόμ. Β'. βιβλ. Η'. σελ. 511—512. Ἔκδ. Μεϊνεκίου. ἐν Λειψίᾳ. 1853.

4) Περὶ Καρδαμύλης ἐδημοσίευσα ἄλλοτε ἐν τῇ «Ἐφημερ. Φιλομαθῶν» ἰδίαν πραγματείαν.

5) Περὶ Φαρῶν (Καλαμῶν νῦν) ἴδε τὴν ἐμὴν πραγματ. «Ἀρχαιολογικὴ καὶ Ἱστορικὴ Ἔρευνα περὶ Φαρῶν ἐν Καλάμαις. 1875.—Περὶ δὲ Θουρίας, ἄλλοτε ἐν τῷ Περιοδικῷ «Βόρωνος» ἔγραψά τινα.

1) Διὸ καὶ Γερήνιος ἐπωνομάσθη ὁ μελίρρυτος Γέρων κατὰ Στράβωνα ἐν τοῖςδε· εἶτα Φηραὶ ὅμορος Θουρίᾳ καὶ Γερήνοις, ἀφ' οὗ τόπου Γ ε ρ ή ν ι ο ν Ν έ σ τ ο ρ α κλ. σελ. 514 ἔνθ' ἀνωτ. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν καὶ Γέρηνα ἐκαλεῖτο ἡ Γερηνία. σελ. 502 τῆς αὐτῆς ἐκδ.

2) Τούτου τοῦ ἱεροῦ ἐσχάτως ἀνεκαλύφθησαν τὰ ἐρείπια, ὡς θέλομεν ἐφεξῆς ἰδεῖν.

3) Παυσαν. Λακωνικ. βιβλ. 111. XXVI. 8, 9. 10.

4) Παυσαν. αὐτόθι. 11. Γερηνία καὶ Ἀλαγονία τῳόντι εἰσὶ γείτονες χῶραι, διαχωριζόμεναι ὑπὸ τοῦ ὄρους Καλαθίου (σήμερον Μ π ο ρ ο λ ί θ α) οὗτινος ὄπισθεν κεῖται πρὸς β. ἡ Ἀλαγονία.

5) Παυσαν. Λακωνικ. 111. XXI. 6, 8.

6) Στράβ. βιβλ. Η'. σελ. 105. ἔκδ. Κοραῆ.

7) Ἀρχαιολογικ. Διατριβαὶ ὑπὸ Π. Α. Κομνηνοῦ. σελ. 16 — 17. ἐν Τριπόλει. 1874.

σμικρόν τι λείψανον ἀρχαιότητος τὸ παράπαν ἀπαντᾷ. Σφάλλονται δ' ὡσαύτως καὶ οἱ σοφοὶ Leace[1] καὶ Bursian[2], οἵτινες ἐν Κιτριαῖς νομίζουσιν αὐτὴν εἶναι ἢ ἐν Δολαῖς, ἔνθα οὐδὲν τεκμήριον ἀπαντᾷ.

§ ζ'. Ἐν Γερηνίᾳ ἐπὶ Αὐγούστου ἐτέθησαν τὰ ὅρια μεταξὺ Μεσσηνίων καὶ Λακώνων παρὰ τὴν Χοίρειον Νάπην, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Παυσανίας ἐν τοῖσδε. «Μεσσηνίοις δὲ πρὸς τὴν σφετέραν τὴν ἀπονεμηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὸ Λακωνικόν, ὅροι κατὰ τὴν Γερηνίαν εἰσὶν ἐφ' ἡμῶν, ὀνομαζομένη *Χοίρειος Νάπη*[3]. Σημειωτέον ὅμως ὅτι οἱ ὅροι οὗτοι ἄλλοτε ἦσαν παρὰ τὸν μικρὸν Πάμισον[4], τὸν ῥέοντα περὶ τὸ Λεῦκτρον, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Στράβων λέγων· «ἔστι δὲ καὶ ἄλλος Πάμισος, χαραδρώδης, μικρός, περὶ Λεῦκτρον ῥέων τὸ Λακωνικόν, περὶ κρίσιν ἔσχον Μεσσήνιοι πρὸς Λακεδαιμονίους ἐπὶ Φιλίππου»[5]. Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς «Τοῦτον τὸν Πάμισον ἐννοητέον ὁρίζειν τὴν Λακωνικὴν καὶ Μεσσηνίαν, αὐτοῦ φήσαντος τοῦ ποιητοῦ.

»Πάμισον εἰς θάλασσαν ἐξορμώμενον»!

§ η' Ἀληθὲς ὅτι ὁ κράτιστος τῶν Γεωγράφων (princeps geographorum) ἐν ἀμφιβολίᾳ ἐκφράζεται περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἐνόπης εἰς τὸ ἑπόμενον χωρίον «τῶν δὲ προταθεισῶν Ζ' πόλεων τῷ Ἀχιλλεῖ περὶ μὲν Καρδαμύλης καὶ εἰρήκαμεν καὶ Πήδασον[7]. Ἐνόπην δὲ οἱ μὲν τὰ Πέλανά φασιν, οἱ δὲ τόπον τινὰ περὶ Καρδαμύλην, οἱ δὲ τὴν Γερηνίαν»[8]. Ἀλλ' εὐκόλως παρατηρεῖτ' ἐνταῦθα ὅτι τὸ ἀριστολογικὸν τῆς φράσεως τοῦ Στράβωνος αἴρεται ἀναμφισβητήτως ὑπὸ τοῦ Παυσανίου, λέγοντος, ὅτι «πόλιν δὲ *ὀνομαζομένην ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἐνόπην τοῖς Ὁμήρου . . . . καλοῦσιν ἐφ' ἡμῶν Γερηνίαν*» (Παυσαν. εἴθ' ἀνωτέρω). Τί σαφέστερον τούτου; καὶ τί ἀκριβέστερον ἡ ἐπιστήμη δύναται' ἀνευρεῖν; ἐπειδὴ ἐὰν παραδεχθῶμεν ὡς Ἐνόπην τὰ Πέλανα τὰ πολὺ μακρὰν τῶν ἄλλων εὑρισκόμενα πόλεων, τῶν παραχωρηθεισῶν τῷ Ἀχιλλεῖ, διασπᾶται ἡ συνέχεια τοῦ συνόλου τῶν πόλεων, ἥτις φαίνεται παρ' Ὁμήρῳ τοσοῦτον ἐναργῶς, καὶ ἥτις οὐκ ἐπιτρέπει ὅλου τινὸς τοιούτου τὴν κατάτμησιν καὶ διάσπασιν, ὥστε ἀλλαχοῦ μὲν μίαν τῶν πόλεων τούτων ἀπαντῶν, ἀλλαχόθι δὲ τὴν ἄλλην. Τοιαύτην εἰκόνα ὅλως ἀπᾴδουσαν τῇ περιγραφῇ τοῦ θείου Ποιητοῦ ἡ ἐπιστήμη δύναται ἀπαλεῖψαι καὶ ἀποσύραι τῆς πινακοθήκης αὐτῆς τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἐν πολλοῖς ὁ ἄλλως σοφὸς Γεωγράφος φωρᾶται μὴ ἐξυπηρετῶν τῇ φιλτάτῃ ἀληθείᾳ· Τοῦτο παρετήρησαν καὶ ἐν ἀρχαιοτέροις καιροῖς πολλοὶ σοφοὶ ἄνδρες καὶ ἰδίᾳ ὁ περίφημος Γ. Πλήθων ἔγραψε πραγματείαν *περὶ τινων οὐκ ὀρθῶς κατὰ τὴν Γεωγραφίαν Στράβωνος διορισθέντων*[1] καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς Κοσμᾶς ὁ Θεσπρωτός, μαθητὴς τοῦ Ψαλίδα, ὁ κ. Μ. Δήμιτσας καὶ ἄλλοι.[2]

1) Leace. Morea. I, 223.

2) Bursian. geograph. II, I, σελ. 155.

3) Παυσαν. ἔνθ' ἀνωτ. ἡ Χοίρειος Νάπη σήμερον λέγεται Κοσκάρακας, καὶ διέρχεται αὐτὴν χείμαρρος ὁμώνυμος, ἐφ' οὗ γέφυρα· καλεῖται δὲ καὶ ἀγανταῖς ἐπειδὴ οἱ κάτοικοι καλοῦσιν ἀγαντιάς, τὰς κατὰ τεθλασμένας γραμμὰς διακεχαραγμένας ὁδούς, ὅπως αὕτη ἡ ἐκ τοῦ χειμάρρου ἀνωφερὴς πρὸς τὸν Κάμπον ἄγουσα· ἐκτείνεται δ' ἡ νάπη μέχρι τῆς παραλίας εἰς θέσιν καλουμένην Sant-avas (ἅγιος πατέρας)· διότι ἔν τινι μικρῷ σπηλαίῳ ἔνδον μικρὸς ναός, παρ' ᾧ ἀσκητής τις, μοναχός, τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο.

4) Ὠνομάσθη μικρὸς πρὸς διαφορὰν τοῦ μεγάλου Παμίσου, τὴν Μεσσηνίαν διαρρέοντος. Παυσαν. Μεσσην. βιβλ. IV'. XXXI. 3, 4.

5) Στράβ. ἔνθ. ἀνωτ.

6) Στράβ. ὡσαύτ.

7) Μήπως ἔνε τὸ Πήδημα τὸ λεγόμενον τῆς Μεσσηνίας, περὶ οὗ ἴδε τὴν ἐμὴν Πραγματείαν Ἀνακάλυψις τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἀμφείας (φυλλ. Β'. τῶν Μεσσηνιακῶν μου) σελ. 2—7. ἐν Καλάμαις. 1867.

8) Στράβ. ἔνθ' ἀνωτ.

ΟΙ ΔΙΔΥΜΟΙ

ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ

Ἡ κ. Φρειδερίδη Βρέμαρ εἶναι ὁ σουηδὸς Ῥίτσαρδσων. Τὸ ὄνομά της καὶ τὰ ἔργα της εἶνε δημώδη καθ' ὅλην τὴν βόρειον Εὐρώπην. Οἱ Δίδυμοι, οὓς τανῦν δημοσιεύομεν, εἶνε ἐντελὲς δοκίμιον τῶν ἀριστουργημάτων της, περιφήμων ἐπὶ ἀβρότητι αἰσθημάτων καὶ χάριτι τῶν καθέκαστα.

Δύο θελκτικαὶ ῥόδου κάλυκες, τελευταία τοῦ ἀνθοκομείου μου ἐλπίς, κατά τινα νύκτα Ὀκτωβρίου ἀπεψύγησαν, καὶ ἐλογιζόμην εὐτυχὴς ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ ὅτι ἔμελλον νὰ τὰς προσφέρω ὡς δῶρον ἀσπάσιον εἰς τὴν μητέρα μου, ἥτις τοσοῦτον ἀγαπᾷ τὰ ἄνθη, ὥστε κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους τὰ ἀποκαλεῖ συνήθως καλλωπισμόν της. Ἀλλὰ φεῦ αἱ κάλυκες αὗται, ἡ ἐλπίς μου, ἐτάκησαν ἐπὶ τοῦ καυλοῦ, ἄζωοι καὶ ἄχροες.

Αὗται δὲν ὑπάρχουσι πλέον, καὶ μαρανθεῖσαι, ἐματαίωσαν τὴν χαράν, ἣν ἀπεξεδεχόμην ἀπὸ τῆς ἑορτῆς μου.

Τὰς ἐθρήνησα ἐπὶ μακρόν, καὶ ἐνῷ ἠτένιζον αὐτὰς οἱ ὀφθαλμοί μου ἐνεπλήσθησαν δακρύων. Ἦσαν δάκρυα ἀναμνήσεως.

Ἀνεπόλουν δύο ἑταίρας ῥοδοκάλυκας εὐγενεστέρου εἴδους, αἵτινες πλήρεις ζωῆς, ὡς τὰ θελκτικὰ ἐκεῖνα ἀνθήλια, ἐμαράνθησαν, σβεσθεῖσαι προώρως ὑπὸ τοῦ θανατικοῦ πάγου.

Ὦ Ἐδουάρδε, ὦ Ἔλνα, ὦ νεαροί μοι φίλοι, πόσον συνεχῶς ἡ ἐπώδυνος ὑμῶν εἰκὼν ἐπέρχεται νὰ μὲ ἐπισκεφθῇ κατὰ τὰς ὥρας τῆς μονώσεώς μου. Ὅμοια πρὸς δύο ἐαρινοὺς ζεφύρους, τὰ θελξίνοα ἐκεῖνα φάσματα ἐμπνέουσιν εἰς τὴν ψυχήν

1) Ἴδε Κ. Σάθα Νεοελλην. Φιλολογ. Γ'. Πλήθων. σελ. 11 κεξ.

2) Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν πολλοῖς χωρίοις τῆς Γεωγραφίας τοῦ Στράβωνος παρετηρήσαμεν ἔλλειψιν ἀκριβείας ἐπιστημονικῆς, ἀλλὰ περὶ τούτων ἔχομεν σκοπὸν ἰδίᾳ ἄλλοτε νὰ γράψωμεν.

μου τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, καθ' ἃς συνέζων μεθ' ἡμῶν καὶ ἠκροώμην καὶ προσεμειδίων ἡμῖν καὶ ἐθεώρουν ἡμᾶς τὰ δύο κάλλιστα πλάσματα, ἅπερ ὁ θεὸς ἐδημιούργησεν ἐπὶ τῆς γῆς. Τώρα δὲ ὁσάκις οἱ ὀφθαλμοί μου βλέπουσι καρπόν τινα, καταπεσόντα προώρως ἐκ δένδρου, ἄνθος τι, διαβρωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀπαισίου σκώληκος, ὡραῖόν τι καὶ ἐράσμιον πρᾶγμα, ἐκλεῖπον προώρως ἀναμιμνήσκομαι τὸν Ἐδουάρδον καὶ τὴν Ἔλναν.

Ἰδὲ ἐκεῖ πέραν ἡ ἐπίχαρις ἀγροικία, ὅπου διῆγον μετὰ τῆς μητρός των εὐφροσύνως τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς των.

Ἦσαν τὰ ὑστερότοκα ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῆς τέκνων, τὰ μόνα περισωθέντα αὐτῇ ἐκ τοῦ θανάτου.

Τὰ ὠνόμαζε ἀγάπην της, τὸ πᾶν της. Ἡ ἐλπὶς τοῦ νὰ εὐδαιμονήσῃ εἶχεν ἀποπτῇ ἐκ τῆς καρδίας της, ὅτε κατὰ τὸ μετόπωρον τοῦ βίου ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἔλνα τῇ παρέσχεν τὴν εὐτυχίαν ἐκείνην, ἣν κατὰ τὰς ἀκμαίας τῆς νεότητός της ἡμέρας οὐδέποτε εἶχεν ὀνειροπολήσῃ.

Ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἔλνα ἐγεννήθησαν ταὐτοχρόνως. Ἡ φύσις τοὺς περιέβαλε δι' ἁρμονίας. Αὐτοὶ ὡμοίαζον πρὸς ἀλλήλους κατὰ πάντα, κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου, τὰς χειρονομίας καὶ τὴν λαλιάν· μόνον κατὰ τὰ ἔσχατα αὐτῶν ἔτη ὁ Ἐδουάρδος ἀνέπτυξεν ἔκφρασιν ἰσχυροτέραν, ἡ δ' Ἔλνα ἀβροτέραν. Ἦσαν τοσοῦτον εὐειδεῖς, ὥστε δὲν ἠδύνατό τις νὰ τοὺς προσίδῃ ἄνευ συγκινήσεως· τὸ ὄμμα ἀπηυδηκὸς ὑπὸ τοσούτων ἀνιαρῶν καὶ παραφώνων ἀντικειμένων, ἅτινα συναντᾷ ἀνὰ πᾶν βῆμα ἐπὶ τῆς βιωτικῆς τρίβου, ἀνεπαύετο μετὰ τροφῆς ἐπὶ τῶν τερψικαρδίων ἐκείνων ὄντων, ἅτινα διὰ τοῦ γλυκυθύμου καὶ ἀθῴου τύπου των ἐφαίνοντο προλέγοντα βελτίονα πλάσιν.

Τὸ γλυκερὸν αὐτῶν μειδίαμα ἀντανέκλα ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἀκτῖνα χαρᾶς καὶ εἰλικρινείας· ἡ ἀγνότης, ἡ ἀπαστράπτουσα ἐν αὐτοῖς, ἠδύνατο νὰ παραβληθῇ πρὸς δύο ρανίδας δρόσου, ἀποσταλείσας ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς ἄρδευσιν τῆς γῆς.

Β'.

Εὐτυχὴς παιδικὴ ἡλικία! Αὕτη εἶνε κραυγή, ἐπαναλαμβανομένη παρὰ πολλῶν στομάτων, πιόντων κατὰ κόρον τοῦ ποτηρίου τῆς ζωῆς, τοῦ ποτηρίου ἐκείνου, ἐπὶ τῆς στεφάνης τοῦ ὁποίου τὰ δύο ἐκεῖνα παιδία δὲν εἶχον ἔτι ἀποθέσῃ τὰ χείλη, ἢ ὅπως ἐκμυζήσωσι τὸν στίλβοντα ἀφρόν.

Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διέρχεται τὸν νοῦν μου ἡ ἰδέα, ὅτι παραλόγως θεωρεῖται εὐδαίμων ἡ παιδικὴ ἡλικία! Ἡ βία, ἣν ἐπιφέρομεν αὐτοῖς, αἱ ἄδικοι ἐπιπλήξεις ἐπιπροσθοῦσιν ὡς δηλητηριώδεις κνίδαι περὶ τὰ ἀσθενῆ ἐκεῖνα πλάσματα.

Ὦ ἐλευθερία, ἐλευθερία, ἄνεμε σφοδρὲ τῆς χαρᾶς, οὗτινος ἡ καθαρὰ καὶ γονιμοποιὸς πνοὴ διαστέλλει τὰς καρδίας τῶν μικρῶν ἐκείνων ἀθῴων ὄντων, εἰς σέ, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν βίαν, ἀνήκει νὰ καθιζήσῃ τὰ πρῶτα αὐτῶν βήματα.

Τότε δὲν θὰ ἐβλέπομεν πλέον τοσούτους ὁδοιπόρους, πλανωμένους δυστυχεῖς ἐν τῷ κόσμῳ καὶ πίπτοντας καταπεπονημένους ὑπὸ τὸ ἄχθος των.

Ἡ ἐλευθερία ἐχαιρέτισε τὴν ἠῶ τοῦ Ἐδουάρδου καὶ τῆς Ἔλνης καὶ ἐνεκαίνισε τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς των.

Ἡ φύσις ἐγένετο ἡ κοιτὶς αὐτῶν, τὰ πεδία, οἱ δρυμοί, τὰ ἄλση εἶδον τὰς πρώτας των παιδιὰς καὶ τὸν ὕπνον των.

Πολλάκις κοιμωμένους ἐπὶ τῆς χλόης μὲ ἀλληλοπλόκους τοὺς βραχίονας ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων, τοὺς ἤκουσαν νὰ λαλῶσι περὶ ἀγγέλων, τὰ δὲ πτηνὰ ἐφιπτάμενα ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν των, κατέρριπτον ἐπ' αὐτῶν ἀρωματῶδες τι φύλλον, ὅπερ ἐκόμιζον εἰς τὰς φωλεάς των. Οἱ γνωρίσαντες αὐτοὺς εἶπον ὅτι δὲν εἶχον τὸν ὅμοιόν των, καὶ ἠρώτων ἑαυτοὺς ἂν πράγματι τὰ παιδία ἐκεῖνα ἦσαν θνητά.

Ἐκύμαινε περὶ τὸ ἄμωμον μέτωπόν των ἡ βοστρυχώδης καὶ μελανόθριξ κόμη των, οἱ ὀφθαλμοί των ἠκτινοβόλουν γοητευτικῶς. Τὸ φαιδρὸν μειδίαμα τῆς παιδικῆς ἡλικίας ὑπήνοιγε τὰ χειλάριά των, ἐπὶ δὲ τῶν ῥοδοβαφῶν παρειῶν των ἐσχημάτιζε τοὺς χαριτοβρύτους ἐκείνους γελασίνους, οὓς ἀγνοῶ διατί, ἀρεσκόμεθα τοσοῦτον νὰ καταφιλῶμεν.

Ὅλον τὸ μικρόν των ἀνάστημα ἦτο τοσοῦτον ἐπαφρόδιτον, ἰδίως δὲ αἱ χεῖρες, ὥστε εἴδόν ποτε γλύπτην τινά, ἐπέχοντα τὸ βῆμα καὶ θεωροῦντα αὐτοὺς μετὰ θαυμασμοῦ,

Μὴ βαρυνόμενοι ποτὲ τοῦ νὰ θαυμάζωνται, ἀγνοοῦντες τὸν λόγον τούτου, ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἔλνα ἔσπευδον προθύμως πρὸς ὑπάντησιν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ τοὺς ἴδωσι καὶ ἀπεδέχοντο τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰς θωπείας των.

«Εἴμεθα τόσον εὐειδεῖς!» Ἔλεγον ἐν τῇ ἀφελείᾳ τῆς ψυχῆς των, ἀγνοούσης τί ἐστι καλλονὴ καὶ διατὶ ὁ κόσμος τῇ προσάπτει τοσαύτην ἀξίαν.

«Ἰδέ μας ἔλεγόν ποτε πρός τινα γέροντα, θρηνοῦντα τὸν μονογενῆ του υἱόν, ἰδέ μας, καὶ θὰ στειρεύσωσι τὰ δάκρυά σου.»

Καὶ ἐξεπλήγησαν ὅτι ὁ πρεσβύτης, προσβλέψας αὐτούς, ἔκλαιεν εἰσέτι, καθότι ἡ θέα των εἶχεν ἀνακαλέσῃ τὴν χαρὰν ἐπὶ πολλῶν περιλύπων προσώπων.

Τότε περιαλγεῖς ὅτι δὲν κατῴκθωσαν νὰ τὸν παραμυθήσωσι, συνέκλαυσαν μετ' αὐτοῦ.

Τὰ δάκρυα ὑπῆρξαν δραστικώτερα τοῦ γέλωτος.

Ὁ γέρων τοὺς ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας, παρηγορηθείς.

Ἔκτοτε ὅτε ἔβλεπον δυστυχῆ τινα ἔλεγον συνήθως: «Ἰδέ μας, θέλομεν κλαύσῃ μετὰ σοῦ.»

Τοιουτοτρόπως οἱ μικροὶ ἐκεῖνοι χριστιανοὶ ὡς ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐξεπλήρουν τὰς ἐντολὰς τοῦ διδασκάλου των.

Γ'.

Λέγεται ὅτι οἱ παῖδες κέκτηνται εὐπαθῆ τὴν καρδίαν. ἐγὼ εἶδον ὀλιγίστους, μὴ ὄντας ὠμοὺς καὶ σκληροκαρδίους.

Ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἔλνα δὲν ἦσαν τοιοῦτοι. Ἠγνόουν τὴν δυστυχίαν, ἀλλ' εἶχον τὴν εὐθυωρίαν, ὁπουδήποτε δὲ καὶ

ἂν συνήντων τὴν λύπην ἐμηχανῶντο νὰ τὴν διασκεδάσωσι.

Δὲν παρήρχετο ἡμέρα, ἐν ᾗ νὰ μὴ διαπράξωσιν ἀγαθὸν καὶ νὰ μὴ ἀποτρέψωσι κακόν τι ἔργον. Ἀλλ', οἴμοι, ὀλίγον ἠδύναντο νὰ πράξωσιν. Ἦσαν ὡς ἠθοποιοί, μελετῶντες λίαν ἐνωρὶς τὸ μέρος, ὅπερ ἤθελόν ποτε διαδραματίσῃ ἐπὶ τῆς μεγάλης τοῦ κόσμου σκηνῆς, διενοοῦντο πάντα τὰ ἀγαθά, ἅτινα ἤθελον δυνηθῆ νὰ πράξωσιν, ἡλικιωθέντες. Τὴν νύκτα ὠνείρωττον ὅτι ἔφερον συνδρομὴν εἰς δυστυχῆ τινα δεσμώτην ἐπὶ τῆς χαμεύνης του, καὶ εὐθὺς ἔπειτα χερουβίμ, ὀρέγοντα αὐτοῖς ἄνωθεν τῶν οὐρανῶν τοὺς βραχίονας καὶ ἀσπαζόμενα αὐτοὺς πρὸς ἀνταμοιβήν.

Ἀντὶ νὰ μιμῶνται τὰ παιδία ἐκεῖνα, τὰ ἐνασμενίζοντα νὰ καταστρέφωσι τὰς φωλεὰς τῶν πτηνῶν, τὰ ἐφύλαττον μετὰ στοργῆς ἀπέθετον ψυχία ἄρτου ὑπὸ τὰ δένδρα, ἐν οἷς ἡ ἐναέριος οἰκογένεια εἶχε πήξῃ τὴν θερινὴν αὐτῆς κατοικίαν. Ἡ μήτηρ των ἔλεγον δὲν θὰ ἀναγκαζῆνται οὕτω νὰ πετᾷ πολὺ μακράν, οὐδὲ οἱ νεοσσοὶ θὰ πάσχωσιν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τῆς πείνης.

Φόβῳ μήποτε συντρίψωσι τοὺς μύρμηκας, παρατεταμμένως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν διήρχοντο, ἢ μὴ καταπατήσωσι τὰ βατράχια, τὰ πρὸ αὐτῶν σκιρτῶντα, ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἕλνα ἐφίστων τὴν πορείαν, ἢ ἐξετέλουν μακρότερον γύρον. Οὐδέποτε ἐφόνευσαν οἰκειοθελῶς ἔμψυχον πλάσμα· οὔτε μυῖαν οὔτε κώνωπα ἀδυσώπητον ἐναέριον ἔμπουσαν, μὴ τυγχάνοντα οἴκτου οὐδὲ πρὸ τῆς μάλλον πεφωτισμένης τάξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. «Εἶνε τόσον ποθεινὴ ἡ ζωή, ἔλεγον.»

Εἶπα ὅτι οὐδέποτε ἐθανάτωσαν ἑκουσίως ἔμψυχον πλάσμα ἡμάρτησα.

Βλέπων μικρόν τι ἔντομον, παλαῖον κατὰ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, μυῖάν τινα ἢ χρυσαλίδα, ἡμίκυστον ὑπὸ τοῦ φωτός, ἢ σκώληκά τινα. ἡμίθλαστον, ὁ Ἐδουάρδος, ἅτε κεκτημένος πὴν καρδίαν σταθερωτέραν, ἀποστρέφων τοὺς ὀφθαλμούς, ἐπετάχυνε διὰ τοῦ ἐλευθερωτοῦ ποδὸς τὸ τέρμα τῶν δεινῶν του.

«Προτιμότερον τοῦ πάσχειν ὁ θάνατος», ἔλεγον καὶ ἔφευγον ὠχριῶντες.

Τὰ παιδία ταῦτα εἶνε λίαν ἀγαθὰ διὰ τὸν κόσμον τοῦτον, θὰ ζήσωσιν ὀλίγον, οὕτως ἀνέκραζον οἱ γινώσκοντες τὴν καρδίαν των.

Καὶ ὅμως, Θεέ μου, ἡμεῖς ἠθέλομεν εἶσθαι λίαν εὐτυχεῖς, ἄν, μεταξὺ τῶν θλίψεων καὶ δεινῶν, τῶν περιστοιχούντων ἡμᾶς, ηὐδόκει νὰ μᾶς διατηρήσῃς ἐπὶ πλέον ἐν τῇ ζωῇ τὰ τερψίθυμα ταῦτα ἰνδάλματα! Αὐτοὶ μᾶς δεικνύουσι τὸν ἀστέρα, τὸν ἐκ τῶν μετώπων ἡμῶν καταπεσόντα, μᾶς ἀναμιμνήσκουσι τὸν οὐρανόν, ὅταν ἤλθομεν, καὶ ἔνθα ἐλπίζομεν νὰ ἐπανέλθωμεν.

Δ'.

Ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἕλνα εἶδον διαρρεούσας τὰς ἐαρινὰς των ἡμέρας· ἤγγισαν τὸ δέκατον πέμπτον τῆς ἡλικίας των ἔτος.

Ἡ νεότης δὲν μετέβαλε τὸν χαρακτῆρά των. Τὸ πρῶτον ἴον, τὸ ἀνακύπτον ἐκ τῆς χιόνος, τὸ πρῶτον χαμαικέρασον, τὸ ὑπὸ τοῦ ἡλίου πορφυρούμενον, τοὺς ἐχαροποίει ὡς καὶ πρίν· ὡς καὶ πρὶν ἡ χαρὰ ἢ ἡ λύπη τῶν πλησίον των ἐκίνει τὰ δάκρυα ἢ τὸ μειδίαμά των.

Ἀλλὰ τότε ἔγνωσαν κάλλιον ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πλάσματα χρήζουσι πλείστης ὅσης περιποιήσεως. Περὶ τὴν οἰκίαν των ἐν διαστήματι ἑνὸς μιλίου καὶ ἐπέκεινα, δὲν ὑπῆρχε μία μόνη καλύβη, ἣν νὰ μὴ εἶχον ἐπισκεφθῆ. Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸ φιλέλεον τῆς μητρός των παρεῖχεν αὐτοῖς εὐκαιρίαν πρὸς τὸ ἀγαθοποιεῖν.

«Εἴπατέ μας τὰς ἀνάγκας σας, ἠρώτων τοὺς ἀσθενεῖς· ἡμεῖς θέλομεν σᾶς δώσῃ εἰ δυνατὸν χεῖρα βοηθείας».

Ὁτὲ μὲν ἀπένεμεν εἰς τοὺς ἀτυχεῖς μαλακωτέραν στρωμνήν, ὁτὲ δὲ θρεπτικωτέρας ὀροφάς, ἑκάστοτε δὲ πρὸς τὰ δῶρα συνδυάζοντες μειλιχίας λέξεις, περιῆπτον εἰς τὴν εὐεργεσίαν γλυκεῖαν ἐντύπωσιν εὐτυχίας.

Ὅτε οἱ προστατευόμενοί των ἐκέκτηντο τὰ χρειώδη, οὗτοι ἐπειρῶντο νὰ προσθέσωσι πρὸς τούτοις καὶ τὸ περιττόν· ἐριλοδώρουν τοὺς πατέρας καὶ τὰς μητέρας, ἐχάριζον γλυκύσματα εἰς τὰ τέκνα, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἔβλεπον πάντοτε εὐαρέστως καὶ ηὐλόγουν τὴν ἔλευσίν των.

Ἀλλ' ὅμως ὁ Ἐδουάρδος καὶ ἡ Ἕλνα δὲν περιεποιοῦντο μόνον τοὺς πένητας καὶ ἀσθενεῖς, οὐ μόνον προσεπαθουν νὰ παρύνωσι τὰ δεινὰ ἐκεῖνα, ἅτινα ἀναγγέλλονται διὰ τῶν δακρύων καὶ λαλοῦσι μεγαλοφώνως, ἀλλὰ πρὸς τούτοις μαντεύοντες, κατηύναζον τὴν πονηρίαν τῶν σιωπηλῶν θλίψεων, τῶν βασάνων ἐκείνων τῶν κατὸ τὸ φαινόμενον ἐλαφρῶν, ἀλλὰ δριμυτέρων τῶν πολλῶν τῆς βελόνης νυγμῶν, ἃς διστάζομεν νὰ πιστεύσωμεν, καὶ ἁπάσας ἐκείνας τὰς πολλαπλᾶς δοκιμασίας, αἵτινες βαρύνουσιν ὡς ἐπαχθεῖς ἁλύσεις τοὺς δούλους τοῦ κόσμου τούτου.

Ὅτε ὁ Ἐδουάρδος συνήντα καθ' ὁδὸν νεανίαν τινα δειλὸν καὶ μονήρη, φοβούμενον τὸν κόσμον, τὸν ἐπλησίαζε, τῷ ἀπέτεινε τὸν λόγον, τὸν ἐσχέτιζε μετὰ τῆς ἀδελφῆς του, ἥτις τὸν προὔτίμα ἑκάστοτε τῶν εὐειδῶν καὶ κομψῶν γυναικεραστῶν, τῶν φιλοτιμουμένων νὰ ἀξιωθῶσιν ἑνὸς μόνου τῶν βλεμμάτων της.

Ποσάκις εἶδον πρόσωπα σκυθρωπάζοντα ὑπὸ μελαγχολίας καὶ πικρίας, γαληνιῶντα εἰς τὴν θέαν τῶν διδύμων! τὰ σκυθρωπότερα καὶ ἀγριώτερα πρόσωπα ὡραίζοντο κατὰ τὴν ἄφιξίν των, ἐφαίνετο δὲ ὅτι ἤθελον νὰ ἐκφράσωσι διὰ τοῦ ἤθους τοῦ προσώπου τὰ λέξεις τάσδε: «Καὶ ἡμεῖς προσέτι δυνάμεθα νὰ καταστῶμεν ἐράσμιοι».

Ἐσπέραν τινά, καθ' ἣν συνεκροτεῖτο ὑπαίθριος χορὸς ἐπὶ τῆς χλόης, ἑνόησα ὅτι ἡ Ἕλνα δὲν ἔφερε πλέον κομψήν τινα κρινοδέσμην, ἣν ἐδωρήσατο αὐτῇ ὁ ἀδελφός της, καὶ τὴν ἠρώτησα ἂν τὴν ἀπώλεσεν.

— Ὄχι, μοὶ ἀπήντησεν, ἐρυθριάσασα, τὴν ἐχάρισα εἰς ἄλλον τινά, καὶ πάραυτα ἔφυγε καὶ ἀνεμίχθη μετὰ τῶν χορευόντων.

Παρετήρησα μετὰ προσοχῆς πάντα τὰ νεαρὰ καὶ ὡραῖα πρόσωπα, ἅτινα μὲ περιεστοίχιζον, ἀλλ' οὐδεὶς ἔφερε τὴν κρινοδέσμην τῆς Ἕλνας. Ὁπότε διέκρινα μακρόθεν ὄπισθεν τῶν συμπλεγμάτων πτωχόν τι κοράσιον, πενιχρῶς ἐνδεδυμένον καὶ δύσμορφον Αὕτη ἔφερεν ἀνὰ χεῖρας τὴν κρινοδέσμην καὶ ἐψέλλιζε μετ' ἐκφράσεώς περιπαθοῦς εὐγνωμοσύνης. «Ὦ ἄγγελε, ἀληθὲς ἄγγελέ, μοὶ εἶπεν αὕτη, ἐλπίζω ὅτι τὰ ἄνθη σοὶ ἀρέσκουσι· ναὶ τὰ ἀγαπῶ, ἄγγελέ μου!»

(ἀκολουθεῖ)

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ ΕΔΜΟΝΔΟΥ ΑΒΟΥ ΠΑΡΙΣΙΝΩΝ ΓΑΜΩΝ

Ο ΘΕΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΝΕΨΙΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΜΕΤΑΓΛΩΤΤΙΣΘΕΝ ΕΚ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ

ὑπὸ

Α. Ι. ΣΟΡΔΙΝΑ

Συνέχεια καὶ τέλος.

Ὁ Φραγκῖσκος ἠγέρθη ὡς δι' ἐλάσματος, ἀλλὰ μόνον ἡ προθυμία του προσέδραμε πρὸς τὴν δεσποινίδα Ὠδρέ, τὸ δὲ σῶμά του βαρέως ἔπεσεν εἰς τὸν δίφρον καὶ μόλις ἠδυνήθη νὰ προφέρῃ ἀσυναρτήτους τινὰς λέξεις, «Κλάρα, ἐγὼ εἶμαι, σὲ ἀγαπῶ, θέλεις;» καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔθηκε τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοῦ μετώπου, τὸ ὠχρὸν πρόσωπόν του βαθέως ἐρυθρίασεν, οἱ κρόταφοί του ἔπαλλον βιαίως καὶ σφοδρὰν ἠσθάνετο πίεσιν ὑπεράνω τῶν ὀφρύων του. Ἡ Κλάρα ἠμιθανὴς σχεδὸν προσέλαβε τὰς δύο χεῖράς του, αἵτινες ἦσαν κατάξηροι καὶ ὧν ὁ σφυγμὸς ἦτο τόσον σφοδρός, ὥστε ἡ νεᾶνις ἐτρόμαξε. Δὲν προσεδόκα βεβαίως νὰ τὸν ἐπανίδῃ ἐν τοιαύτῃ καταστάσει. Μετ' ὀλίγα λεπτὰ πορφυρᾶ χροιὰ περιεχύθη περὶ τὴν ῥῖνα, ἐμετὸς ἐπηκολούθησε, καὶ Ὠδρὲ διέγνωσε τὰ συμπτώματα χολερικοῦ πυρετοῦ. Τί δυστύχημα, ἔλεγεν, ὅτι ὁ πυρετὸς οὗτος δὲν ἀνεφάνη εἰς τὸν θεῖόν του, διότι ἤθελε θεραπευθῇ, ἐκτύπησε δὲ τὸν κώδωνα καὶ προσέδραμεν ἡ ὑπηρέτρια καὶ μετ' αὐτὴν ἡ κυρία Ὠδρέ, καὶ ὁ Φραγκῖσκος μόλις ἀνεγνώρισε, τόσον ἦτο καταβεβλημένος.

Ἦτο ἀνάγκη νὰ κατακλίσωσι τὸν ἀσθενῆ ἄνευ ἀναβολῆς καὶ ἡ Κλάρα προσέφερε τὸν κοιτῶνα αὐτῆς καὶ τὴν κλίνην της, ἥτις ἦτο ὡραία μικρὰ κλίνη μαθητρίας μὲ λευκὰ παραπετάσματα, τὸ δὲ δωμάτιον χάριεν καὶ ἐν ἀγνότητι κομψόν, ἐστρωμένον διὰ ῥοδόχρου τάπητος καὶ κεκοσμημένον ὑπὸ πυκνοφύλλων ἐρεικῶν ἐντὸς γαστρῶν ἐκ γαλανοῦ κεράμου. Ἐπὶ τῆς ἑστίας ἵστατο μέγα κύπελλον ἐξ ὄνυχος, τὸ μόνον δῶρον ὅπερ ἡ Κλάρα ἔλαβε παρὰ τεῦ ἐραστοῦ της. Ἂν ποτέ, φίλε ἀναγνῶστα, πάθῃς πυρετόν, τοιοῦτον σοὶ εὔχομαι νοσοκομεῖον!

Ἐν ᾧ αἱ πρῶται περιθάλψεις ἐχορηγοῦντο τῷ Φραγκίσκῳ, μανιώδης ὁ θεῖος περιεστρέφετο εἰς τὸ δωμάτιον, ὁτὲ μὲν τὸν ἰατρὸν σταματῶν, ὁτὲ δὲ περιπτυσσόμενος τὸν ἀσθενῆ, καὶ ἄλλοτε λαμβάνων τὴν χεῖρα τῆς Κ. Ὠδρὲ καὶ στεντορείᾳ τῇ φωνῇ κραυγάζων:

«Σώσατέ τον, σώσατέ τον ταχέως, δὲν ἐννοῶ ν' ἀποθάνῃ, »διαμαρτύρομαι κατὰ τοῦ θανάτου, καὶ εἶμαι ἐντὸς τοῦ δι»καίου μου, διότι εἶμαι θεῖος καὶ κηδεμών του. Ἂν δὲν τὸν »θεραπεύσητε ὁ κόσμος θὰ εἴπῃ ὅτι ἐγὼ τὸν ἐθανάτωσα. Δί»δω ὅλα τὰ ἀγαθά μου εἰς τοὺς πτωχούς. Φέρετέ μοι παρα»καλῶ ἓν ποτήριον ὕδατος ἵνα νίψω τὰς χεῖράς μου».

Ἐκόμισαν αὐτὸν εἰς τὸ φρενοκομεῖον, ἔνθα ἦτο τόσον ταραχώδης, ὥστε ἠναγκάσθησαν νὰ τῷ περιβάλωσι χιτῶνα ἐκ χονδροῦ ὑφάσματος, ὄπισθεν θηλυκούμενον, οὗτινος αἱ χειρίδες εἶναι συνερραμμέναι εἰς τὰ ἄκρα, καὶ ὅστις ὀνομάζεται καταναγκαστικὸς χιτών. Περὶ δὲ τῶν περαιτέρω ἐφρόντισαν οἱ νοσοκόμοι.

Ἐν τούτοις ἡ Κ. Ὠδρὲ καὶ ἡ κόρη της τρυφερῶς περιέθαλψαν τὸν Φραγκῖσκον, καί τοι τὰ κατὰ τὴν θεραπείαν δὲν ἦσαν πάντοτε εὐχάριστα, ἀλλὰ τὸ ἀσθενέστερον φῦλον ἐνασμενίζεται εἰς τὸν ἡρωϊσμόν. Δυνατὸν νὰ διϊσχυρίζετό τις ὅτι αἱ δύο αὗται γυναῖκες ἀπέβλεπον πρὸς τὸν ἀσθενῆ ὡς πρὸς γαμβρὸν καὶ σύζυγον, ἀλλὰ νομίζω ὅτι καὶ ὅλως ἄσχετος ἂν ἦτο πρὸς αὐτὰς δὲν ἤθελε τύχῃ ὀλιγωτέρας περιποιήσεως. Ὁ ἅγιος Βικέντιος Παύλου μίαν μόνην στολὴν ἐπενόησε, διότι πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας γυνὴ ἔχει τὰ προσόντα ἀδελφῆς τοῦ ἐλέους.

Δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς μένουσιν ἐν τῷ πυρετώδει ἐκείνῳ δωματίῳ, μήτηρ τε καὶ θυγάτηρ, ἀνεκάλουν κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀνέσεως τὰς τοῦ παρελθόντος ἐντυπώσεις καὶ ἀνερρίπιζον τὰς ἐλπίδας των. Ἠδυνάτουν νὰ ἐννοήσωσι τόσον τὴν παρατεταμένην σιωπὴν τοῦ Φραγκίσκου, ὅσον τὴν αἰφνίδιον αὐτοῦ ἐπάνοδον καὶ τὴν σύμπτωσιν, ἥτις ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀγυιὰν Μονταίγνην. Ἐὰν ἠγάπα τὴν Κλάραν, διατί νὰ περιμένῃ ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους μῆνας; Εἶχεν ἄρά γε ἀνάγκην τῆς ἀσθενείας τοῦ θείου του, ἵνα εἰσαχθῇ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ὠδρέ, ἂν δὲ εἶχε λησμονήσῃ τὸν ἔρωτά του, πῶς δὲν ὡδήγει τὸν θεῖόν του ἄλλου τινὸς ἰατροῦ: πολλοὶ δὲ ἰατροὶ ὑπάρχουσιν ἐν Παρισίοις. Ἴσως ἕως τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὅτε ἐπουλώθη τὸ πάθος του, ὅτε ἡ παρουσία τῆς Κλάρας τῷ ἀπέδειξε τὴν ἀπάτην του. Ἀλλ' ὄχι, διότι πρὶν ἢ τὴν ἐπανίδῃ τὴν εἶχεν ἤδη ζητήσῃ εἰς γάμον.

Εἰς ὅλας ταύτας τὰς ἐρωτήσεις ὁ Φραγκῖσκος ἀπήντησε κατὰ τὰ παραληρήματά του. Ἡ Κλάρα κλίνουσα πρὸς τὰ χείλη του ἀπλήστως συνέλεγε πᾶσαν λέξιν του, σχολιάζουσα ὕστερον αὐτὴν μετὰ τῆς μητρός της καὶ τοῦ ἰατροῦ, ὅστις δὲν ἐβράδυνε νὰ διακρίνῃ τὴν ἀλήθειαν. Πρὸς ἄνθρωπον ἐξησκημένον νὰ ἐκτυλίττῃ τὰς πλέον συγκεχυμένας ἰδέας καὶ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν φρενοβλαβῶν ὡς εἰς ἡμιθανὲς βιβλίον, οἱ ῥεμβασμοὶ τοῦ πυρέσσοντος εἶναι γλῶσσα εὐνόητος, καὶ ἡ

μᾶλλον σκοτεινὴ παραλήρησις δὲν μένει ἀφώτιστος. Μετ' οὐ πολὺ ἐνόησαν ὅτι εἶχε παραφρονήσῃ, πρὸς δὲ ὑπὸ ποίας περιστάσεις καὶ πῶς αὐτὸς ἀκουσίως ἐγένετο παραίτιος τῆς ἀσθενείας τοῦ θείου του.

Τότε ἤρξατο διὰ τὴν δεσποινίδα Ὠβρὲ νέα ἐποχὴ φόβων. Ὁ Φραγκίσκος εἶχε λοιπὸν παραφρονήσῃ, ἡ δὲ φοβερὰ κρίσις, ἣν αὐτὴ ἐν ἀγνοίᾳ της προεκάλεσεν, ἔμελλεν ἄρά γε νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ: Ὁ ἰατρὸς διεβεβαίου ὅτι ὁ πυρετὸς εἶχε τὴν ἰδιότητα τοῦ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν κρίσιν, τουτέστι τοῦ νὰ θεραπεύῃ τὴν μανίαν, ἀλλ' οὐδεὶς κανὼν ἄνευ ἐξαιρέσεως, ἰδίως δὲ ἐν τῇ ἰατρικῇ. Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐθεραπεύετο δὲν ὑπῆρχεν ἄρα γε φόβος ἐπανακάμψεων; Ἤθελεν ἄρα γε συναινέσῃ ὁ Κ. Ὠβρὲ νὰ δώσῃ τὴν κόρην του εἰς γάμον πρὸς ἕνα ἐκ τῶν ἀσθενῶν του; Τὸ κατ' ἐμέ, ἔλεγεν ἡ Κλάρα, θλιβερῶς μειδιῶσα οὐδὲν φοβοῦμαι καὶ ἀσμένως διατρέχω τὸν κίνδυνον. Ἐγὼ ὑπῆρξα παραίτιος ὅλων τούτων τῶν κακῶν, καὶ δὲν μοὶ ἐπιβάλλεται ἄρα γε τὸ καθῆκον τοῦ νὰ τῷ γίνω παρήγορος; Ἐπὶ τέλους ἡ μανία του περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μὲ ζητῇ εἰς γάμον, ἐπειδὴ δὲ ἀφ' ἧς στιγμῆς μὲ νυμφευθῇ δὲν θὰ ζητῇ πλέον τοῦτο, οὐδεὶς φόβος ὑπάρχει. Ἔπαθεν ὁ ταλαίπωρος μόνον συνεπείᾳ σφοδροῦ ἔρωτος. Θεράπευσον αὐτόν, ἀγαπητέ μοι πάτερ, καλῶς ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐντελῶς, ἅς τῷ ἀπομείνῃ δόσις τις μανίας, τόση ὅση εἶναι ἀρκετὴ ἵνα μὲ ἀγαπᾷ ὅσον ἐγώ.

Θὰ ἴδωμεν ἀπήντα ὁ Ὠβρέ. Περίμενε ἕως οὗ παρέλθῃ ὁ πυρετός. Ἂν αἰσθάνηται αἶσχος ἢ θλίψιν διὰ τὴν ἀσθένειάν του, ἂν τὸν ἴδω σκυθρωπὸν ἢ μελαγχολικὸν μετὰ τὴν θεραπείαν, οὐδὲν ἐγγυῶμαι. Ἂν ἀπ' ἐναντίας ἐνθυμῆται τὴν ἀσθένειάν του ἄνευ αἴσχους ἢ πικρίας, ἂν ὁμιλῇ περὶ αὐτῆς καρτερικῶς, ἂν ἐπαναβλέπῃ τοὺς περιθάλψαντας αὐτὸν ἄνευ ἀποστροφῆς, τότε περιφρονῶ τὰς ἐπανακάμψεις.

Καὶ διατί, πάτερ μου, νὰ αἰσχύνηται ὅτι ἠγάπησεν ὑπερμέτρως, εἶναι ὑψηλὴ καὶ γενναία ἡ μανία αὕτη, ἥτις οὐδέποτε εἰσχωρεῖ εἰς ταπεινὰς ψυχάς Καὶ πῶς νὰ ἔχῃ ἀποστροφὴν πρὸς τοὺς περιθάλψαντας αὐτόν, ἀφ' οὗ ἡμεῖς εἴμεθα οὗτοι;

Μετὰ ἓξ ἡμερῶν παραληρήματα, ἄφθονος ἱδρὼς κατέβαλε τὸν πυρετὸν καὶ ὁ ἀσθενὴς εἰσῆλθεν εἰς ἀνάρρωσιν. Ἅμα εἶδεν ὅτι εὑρίσκετο ἐν ἀγνώστῳ δωματίῳ μεταξὺ τῆς Κ. Ὠβρὲ καὶ τῆς θυγαγρός της. ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐντύπωσις ὑπῆρξεν ὅτι εὑρίσκετο ἔτι ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τῶν τεσσάρων ἐποχῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τῆς Ἔμης ὁδῷ. Ἡ ἀδυναμία ὅμως αὐτοῦ, ἡ ἰσχνότης του καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἰατροῦ τὸν ἐπανήγαγεν εἰς ἄλλας σκέψεις, ἐνεθυμήθη ἀλλ' ἀμυδρῶς, καὶ ὁ ἰατρὸς ἦλθε πρὸς βοηθειάν του, φρονίμως ἀνακαλύψας πρὸς αὐτὸν τὴν ἀλήθειαν, ὡς μετρῶσι τὰς τροφὰς τῶν ὑπὸ διαιταν ἀσθενῶν. Ὁ Φραγκίσκος ἤρξατο ν' ἀκούῃ τὴν ἱστορίαν του ὡς μυθιστόρημα, ἐν ᾧ οὐδὲν αὐτὸς διεδραμάτιζε πρόσωπον· ἦτο ἄλλος ἄνθρωπος, νέος ἄνθρωπος ἐξερχόμενος ἐκ τοῦ πυρετοῦ ὡς ἐκ τάφου. Βαθμηδὸν τὰ κενὰ τῆς μνήμης του ἐπλήσθησαν, διότι ὁ νοῦς του ἦτο μεστὸς κενῶν κυττάρων, ἅτινα ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου ἐπληρώθησαν ἄνευ κλονισμοῦ τινός. Δὲν ἐβράδυνε δὲ νὰ γίνῃ κύριος τοῦ νοός του καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ παρελθόντος. Ἡ θεραπεία του ἦτο κατόρθωμα ἐπιστήμης καὶ ὑπομονῆς, ἀλλ' ὑπομονῆς κυρίως, ἥτις εἵλκυσε τὸν πρὸς τὸν Κ. Ὠβρὲ θαυμασμὸν διὰ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ πρόνοιαν. Ὁ ἔξοχος οὗτος ἄνθρωπος κατέχει βεβαίως τὸ πνεῦμα τῆς πραότητος.

Τῇ 25 Δεκεμβρίου ἐν ᾧ καθήμενος ἐπὶ τῆς κλίνης του ὁ Φραγκίσκος ἐγεύετο ζωμοῦ ὄρνιθος καὶ τοῦ ἡμίσεως κρόκου ὠοῦ, συνεχῶς, ἀταράχως, ἄνευ ἀποπλανήσεως, συστολῆς ἢ θλίψεως, ἄνευ ἄλλης στγκινήσεως πλὴν ἐκείνης· γαληνιαίας εὐφροσύνης, διηγήθη τὴν κατὰ τοὺς παρελθόντας τρεῖς μῆνας ἱστορίαν του. Ἡ Κλάρα καὶ ἡ Κ. Ὠβρὲ ἔκλαιον ἀκούουσαι αὐτόν, ὁ δὲ ἰατρὸς ἐφαίνετο μὲν λαμβάνων σημειώσεις ἢ γράφων καθ' ὑπαγόρευσιν, πράγματι ὅμως ἄλλο τι ἢ μέλαν ἔπιπτεν ἐπὶ τοῦ πρὸ αὐτοῦ χάρτου.

Περαίνων τὴν διήγησίν του ὁ ἐν ἀναρρώσει ἀσθενὴς προσέθηκεν ἐν ἐπιλόγῳ:

«Σήμερον τῇ 25 Δεκεμβρίου κατὰ τὴν τρίτην μ.μ. ὥραν »εἶπον πρὸς τὸν ἄριστον ἰατρὸν καὶ φίλτατον πατέρα μου Κ. »Ὠβρέ, τὸν Κ. Ὠβρὲ ἐκεῖνον, οὔτινος οὔτε τὴν ὁδὸν οὔτε τὸν »ἀριθμὸν τῆς οἰκίας θέλω πλέον λησμονήσῃ: «Κύριε, ἔχετε »θυγατέρα, τὴν δεσποινίδα Κλάραν Ὠβρέ, τὴν εἶδον τὸ παρελθὸν ἔαρ εἰς τὰ λουτρὰ τῆς Ἔμης μετὰ τῆς Μητρός της, »τὴν ἀγαπῶ ἀρκούντως μοὶ ἀπέδειξεν ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, καὶ ἂν »δὲν φοβῆσθε ν' ἀσθενήσω πάλιν, λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς »ζητήσω τὴν χεῖρά της.»

Ὁ ἰατρὸς ἔνευσεν ἠρέμα, ἀλλ' ἡ Κλάρα περιεπτύχθη τὸν ἀσθενῆ καὶ τὸν ἐφίλησε κατὰ μέτωπον. Ἂν ποτὲ ἀπευθύνω ὁμοίαν αἴτησιν, δὲν ζητῶ ἄλλην ἀπάντησιν.

Αὐθημερὸν ὁ Κ. Μορλὸτ ἡσυχώτερος καὶ ἀπηλλαγμένος τοῦ καταναγκαστικοῦ χιτῶνος ἠγέρθη ἐκ τῆς κλίνης τὴν 8 πρωϊνὴν ὥραν. Ἐξερχόμενος ἐκ τῆς κλίνης ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὰ σανδάλιά του, τὰ ἔστρεψε, τὰ μετέστρεψε, τὰ ἐξήτασεν ἐπισταμένως καὶ τὰ ἐνεχείρισε πρὸς τὸν νοσοκόμον, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ ἴδῃ μὴ ἐμπεριεῖχον τριάκοντα χιλιάδας φράγκων. Τότε μόνον ἀπεφάσισε νὰ ὑποδεθῇ. Καθ' ἡμίσειαν ὅλην ὥραν ἐκτενίζετο ἐπαναλαμβάνων, «Δὲν ἐννοῶ νὰ λέγῃ ὁ κόσμος ὅτι »ἡ περιουσία τοῦ ἀνεψιοῦ μου εὑρίσκεται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου».

Ἐτίναξεν ἓν ἑκατον τῶν φορεμάτων του ἐκ τοῦ παραθύρου, ἀφ' οὗ προηγουμένως τὰ ἠρεύνησε μέχρι τῶν ἐσχάτων αὐτῶν πτυχῶν, ἐνδυθεὶς δὲ ἐζήτησε μολιβδοκόνδυλον, δι' οὗ ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ δωματίου του: «Οὐδὲν ἀλλότριον θὰ ποθήσῃ», εἶτα δὲ ἤρχισε νὰ τρίβῃ τὰς χεῖρας του μετ' ἀπιστεύτου ζωηρότητος, ἵνα πεισθῇ ὅτι ἡ περιουσία τοῦ Φραγκίσκου δὲν ἦτο προσκεκολλημένη εἰς αὐτάς. Διὰ τοῦ πολυδδοκονδύλου δὲ ἔξυσε τοὺς δακτύλους του, καταμετρῶν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ δεκάτου, τόσον ἐφοβεῖτο μὴ παραλείψῃ τινά. Ὁ Κ. Ὠβρὲ τὸν ἐπεσκέφθη ὡς καθ' ἑκάστην, αὐτὸς δὲ

ἐνόμισεν ὅτι ἦτο ἐνώπιον ἀνακριτοῦ καὶ ἀμέσως ἐζήτησε νὰ ψευσθῇ. Ὁ ἰατρὸς ἐδήλωσεν ἑαυτὸν καὶ τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ ἀνεψιός του ἐθεραπεύθη, ὁ ταλαίπωρος δὲ ἐκεῖνος ἠρώτησεν ἂν εὑρέθησαν τὰ χρήματα. Ἀφ' οὗ ὁ ἀνεψιός μου μέλλει νὰ ἐξέλθῃ ἐντεῦθεν, ἔλεγεν, ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, ποῦ εἶναι; δὲν τὰ ἔχω, ἐκτὸς ἂν ᾖναι εἰς τὴν κλίνην μου. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀνέτρεψε τὴν κλίνην του μετὰ τοιαύτης ταχύτητος, ὥστε οἱ παριστάμενοι δὲν ἔλαβον τὸν καιρὸν νὰ τὸν ἐμποδίσωσιν. Ὁ ἰατρὸς ἐξῆλθε διὰ χειραψίας χαιρετίσας αὐτόν. Τὴν χεῖρά του ἔτριψε μετὰ μεγίστης φροντίδος καὶ ὅτε τῷ ἐκόμισαν τὸ πρόγευμά του, ἤρχισε νὰ ἐρευνᾷ τὸ μάκτρον, τὸ ποτήριον, τὴν μάχαιραν καὶ τὸ πινάκιόν του, ἐπαναλαμβάνων ὅτι δὲν ἐνόει νὰ φάγῃ τὴν περιουσίαν τοῦ ἀνεψιοῦ του. Τελειώσας δὲ τὸ πρόγευμα ἔνιψε τὰς χεῖράς του εἰς ἄφθονον ὕδωρ λέγων, «Ἡ περόνη εἶναι ἀργυρᾶ, καὶ δυνατὸν νὰ «ἔμεινεν ἄργυρος εἰς τὰς χεῖρας μου».

Ὁ Κ. Ὠβρὲ δὲν ἀπελπίζει τὴν θεραπείαν του, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καιρός. Κατὰ τὸ ἔαρ δὲ καὶ τὸ φθινόπωρον κυρίως οἱ ἰατροὶ θεραπεύουσι τὴν φρενοβλάβειαν.

ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Σιτιστά, λέγει προχθὲς ὁ λοχαγὸς Α, δόσε εἰς αὐτὸν τὸν ἐθελοντὴν ἓν ἀμπέχονον, ἀρβίλας, περισκελίδα, ὑποδίτας καὶ δύο σκελεάς.

Ὅλα καλὰ κὺρ Λοχαγέ, κράζει αἴφνης περίτρομος ὁ ἐθελοντής, «τὰ δύο σκυλὰ τί νὰ τὰ κάμω»;

* * *

Πρό τινων ἡμερῶν μεταβὰς ἐντεῦθεν εἰς Ἀμπελάκι ὁ φίλος Κ. Γρ. ἐβάπτισε τὸ νεογνὸν οἰκογενείας τινός, ὀναμάσας αὐτὸ Μιλτιάδην. Μετὰ δύο ἡμέρας ἡ μήτηρ ἐπιβᾶσα πλοιαρίου, ἔρχεται πρὸς τὸν ἀνάδοχον κρατοῦσα κάλαθον πλήρεις σταφυλῶν καὶ τὸ τεκνίον αὐτῆς, καὶ «κὺρ κουμπάρε κάνε μου τί χάρι σὲ παρακαλῶ νὰ μοῖ εἰπῇς τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ μου γιατὶ τὸ ξέχασα». Ὁ φίλος Γ. γελῶν τότε, ἐπαναλαμβάνει τὸ ὄνομα, ἡ μήτηρ ὅμως μετ' ἀγωνίας τῷ προσθέτει μὰ «κὺρ κουμπάρε κάνε μου τί χάρι νὰ τὸ ἀλλάξῃς γιατὶ θὰ τ' ἀλησμονήσω πάλι».

* * *

Ἱσπανός τις ἔκλεψεν τὸν ἀγαπητὸν ἵππον Ἄραβός τινος· ὁ Ἄραψ μὴ ἀμφιβάλλων περὶ τοῦ δράστου, ἀνήγαγεν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Εἰσαγγελέως, ὅτε ὁ Εἰσαγγελεὺς διατάσσει νὰ προσαγάγωσιν αὐτῷ τόν τε Ἱσπανὸν καὶ τὸν ἵππον, ὃν ὡς διετείνετο ὁ Ἱσπανὸς ὅτι εἶχεν ἀγοράσει πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ εὐφυὴς ἰνδὸς προβλέπων ἔκ τε τοῦ ὕφους καὶ τῶν ἐρωτήσεων τοῦ εἰσαγγελέως, ὅτι ἤθελεν ἀθωωθῆ ὁ δράστης ἐκβάλλει αἴφνις τὸν μανδύαν αὐτοῦ καὶ καλύπτει ταχέως τὴν κεφαλὴν τοῦ ἵππου «εἴπατέ μοι κ. Ἱσπανὲ τίς ἐκ τῶν δύο ὀφθαλμῶν τοῦ ἵππου στερεῖται τῆς ὁράσεως»;

Ὁ Ἱσπανὸς σύννους γενόμενος καὶ μετὰ βαθείας συγκινήσεως ἀπαντᾷ «ὁ δεξιός».

Ἰδοὺ κ. Εἰσαγγελεῦ φωνεῖ τότε ὁ Ἰνδὸς ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ μόνον κλέπτης ἀλλὰ καὶ ψεύστης εἶναι, διότι ὁ ἵππος μου καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν βλέπει».

* * *

Καλὲ Μαμά, ποῦ εὑρίσκουν τόσους θεατρίνους, ἀφοῦ κάθε βράδυ σκοτώνουν εἰς τὴν παράστασιν τόσους πολλούς;

Ἄχ· Μαμά μου, δὲν σκοτώνουν καλλίτερα τὴν παράστασιν, παρὰ νὰ σκοτώνονται μεταξύ των αὐτοὶ οἱ θεατρίνοι».

ΠΟΙΗΣΙΣ

ΒΑΡΕΙΤΕ ΤΟΥΣ!

(Ἀπαγγελθὲν ἐν τῇ συνεδρείᾳ τῆς 27 Σεπτεμβρίου τοῦ Συλλόγου «Ἠθικὸς Δεσμός.»-)

Βαρεῖτέ τους, βαρεῖτέ τους, τοὺς βάρβαρους ποῦ θέλουν
τὴ γλῶσσα τοῦ Χρυσόστομου νὰ βγάλουν ἀπ' τὴν Πόλι!
βαρεῖτέ τους ποῦ ἦρθανε νὰ μᾶς εἰποῦνε «ὄξω»
ἐμᾶς ποῦ τοὺς ἐμάθαμε νἄνε Χριστιανοί;

Τί θέλουνε οἱ Βούλγαροι ς' τὴ χώρα τ' Ἀλεξάνδρου,
ἐκεῖ ποῦ πρωτακούστηκαν ἁρματωλοὶ ς' τὸν κόσμο;
θαρροῦνε ἀπ' τὸν Ὄλυμπο τ' ἀστροπελέκια λεῖψαν,
π' ἄλλη φορὰ τοὺς ἔκαμαν νὰ φεύγουνε δειλοί;

Τὸν Ὅμηρο ς' τὴ μιὰ μεριὰ ς' τὴν ἄλλη τὸ βαγγέλιο
καὶ φονικὸ γνωρίζομε, τουφέκι νὰ κρατοῦμε·
Κολοκοτρώνης θὰ φαγῇ ς' τὰ Δερβενάκια πάλι,
πάλι Κανάρης μὲ φωτιὰ ς' τὴ Λίο θὰ προβῇ

Τοιμάσανε τὰ φοβερὰ οἱ Κρητικοὶ τουφέκια,
τὰ γιαταγάνια τοῦ Μωριὰ λεβένταις ἀκονίζουν
καὶ τὰ Ρουμελιωτόπουλα ὁρκίζονται ς' τὸ χάνι
κεῖ π' ὁ Ἀνδροῦτσος μὲ γυμνὸ ἐχόρεψε σπαθί.

Τί κάθεστε; ς' τὴ Νιάουτσα θὰ πᾶμε, ς' τὰ Βιτώλια,
θὰ πᾶμε ς' τὴν Ἀρβανιτιὰ νὰ δώσωμε τὸ χέρι,
ὅλοι μαζύ ν' ἀναίβωμε εἰς τὸ Δεσποτοβοῦνι
τὸ δρόμο τῆς ἁγιᾶς Σοφιᾶς ν' ἀνοίξωμ' ἀπὸ κεῖ.

Ξύπνησε, Σοῦλι, ξύπνησε, θρᾴκη, Μακεδονία,
Ξύπνα ν' ἀδῆς ποιὸς ἔρχεται μὲ στράτευμα μεγάλο·
ὁ βασιλέας ἔρχεται, ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων,
τοῦ Κωνσταντίνου τὸ χρυσὸ σπαθὶ γιὰ νὰ ζωστῇ.

Βαρεῖτέ τους, βαρεῖτέ τους τοὺς βάρβαρους ποῦ θέλουν
τὴν γλῶσσα τοῦ Χρυσόστομου νὰ βγάλουν ἀπ' τὴν Πόλι;
βαρεῖτέ τους ποῦ ἦρθανε νὰ μᾶς εἰποῦνε «ὄξω»
ἐμᾶς ποῦ τοὺς ἐμάθαμε ν' ἦνε Χριστιανοί!

Α. Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

ΑΣΜΑΤΙΟΝ

(Κατὰ τὸν Musset).

Τοῦ ἔαρος τὸ ἄνθος τὸ εὐῶδες,
Ἐντὸς τοῦ δάσους θάλλον τοῦ ἀπείρου,
Εἰς τὴν πνοὴν τὴν πρώτην του ζεφύρου
Ὑπογελᾷ γλυκύ, μυστηριῶδες.

Ἀποροφοῦν τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς,
Τὴν κάλυκα ἀνύψει τρυφερὰν
Κι' ὁ κλών του, φρίσσων μ' ἡδονῆς χαράν,
Μέχρι τῶν κόλπων πάλλεται τῆς γῆς.

Ἡ φίλη μου ὁμοίως ἡ γλυκεῖα
Τὸ χεῖλος ὑπανοίγει ῥοδαλόν
Καὶ ψάλλουσα ὑψεῖ ὅμμα δειλόν.

Ἐν αἴγλῃ δὲ καὶ θείᾳ ἁρμονίᾳ
Θαρρεῖς πῶς ἡ ψυχή της παλομένη,
Πρὸς τ' ἄπειρον πετᾷ καὶ ἀναβαίνει.

Π. Κ. Αποστολιδης.

ΠΑΡΑΠΟΝΟ

(Ἀσμάτιον).

Ἀηδόνι ἀγαπημένο μου πέτα ς' τὸ εἰδωλό μου.
Δός τὸ στερνό μου φίλημα καὶ τὸ παράπονό μου.
Γιατί μ' ἀργεῖται;
Δὲν συλλογεῖται,
Τὸν ἔρωτά μας,
Τὰ περασμένα;
Ὦ! σάν πεθάνω
Σ' τὸ μνῆμα 'πάνω
Θὰ ῥίξῃ ἄνθη
Δακρυβρεγμένα.

Ἀπὸ τοῦ βράχου τῆς Μουνιχίας Σ)βρίου 1885.

ΕΙΣ ΤΟ ΛΕΥΚΟΜΑ ΤΗΣ.

Ἂν βλέπῃς τὸ μειδίαμα, ὦ προσφιλής μου φίλη,
Νὰ διαστέλλῃ κάποτε τὰ σιγηλά μου χείλη
Τοῦτο θεώρησον πικρὰν τῆς τύχης εἰρωνείαν,,
Ἰνδάλματος ἀράμνησιν μικτὴν μὲ ἀγωνείαν.

Γνωρίζεις; ἔχω παρελθὸν καὶ ζώσας ἀναμνήσεις
Ὅπως γελᾷς, Σύ, σήμερον. ἐγέλασα ἐπίσης.
Νοσοῦσα κατατήκεται ἡ νεαρὰ ψυχή μου
Ἥτις εὑρίσκετ' ἄπελπις ἐντὸς φρικτῆς ἐρήμου.

Σμύρνῃ τῇ 14 Ἰουλίου 1885.

Δ. Γ. Παππας.

Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς ΤΕΡΨΙΧΟΡΗΣ Ι. ΔΡΑΚΟΥΛΗ.

Γῆ κι' οὐρανὸ κατάμαυρο σκοτάδι πλημμυρίζει·
Σύγνεφα, δένδρα καὶ βουνὰ τὸ 'μάτι δὲ χωρίζει.
Ὁ οὐρανός μὲ τ' ἄστρα του, λές, ἔσβυσε κι' ἐχύθη
Σὰν καταράκτης σκοτεινὸς 'ς τῆς μαύρης γῆς τὰ στήθη
Κι' ἔπνιξε κάθε ἀναπνοή, κάθε ζωὴ ἐδῶ κάτου,
Κι' ὁ κόσμος ἐκοιμήθηκε τὸν ὕπνο τοῦ θανάτου.
Φύλλο δὲ σείεται σὲ κλαδί, δὲ φαίνεται μιὰ ἀχτίδα.
Κι' εἶναι 'ς τὸν κόσμο ζωντανὴ μονάχα ἡ νυχτερίδα.
'Σὰν τοῦς νεκροὺς κι' οἱ ζωντανοὶ βαθειὰ κοιμῶνται τόρα·
Ἡ χώρα κοιμητήριο.... τὸ κοιμητήρι χώρα ...
Σπίτια καὶ μνήματα ἡ νυχτιὰ κι' ὁ ὕπνος κάνει ἕνα·
Θαρρεῖς παντοῦ πῶς τὰ φτερὰ τοῦ χάρου εἶν' ἁπλωμένα!

Β'.

Ὦ νά, ὦ νὰ τὸ σύνορο ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου!
Ἐδῶ κοιμῶνται οἱ νεκροί, οἱ ζωντανοὶ ἐκεῖ κάτου,
'Σ τὸ φῶς ἐκεῖνοι, 'ς τὸ ζεστὸ καὶ μαλακό τους στρῶμα,
Ἐτοῦτοι εἰς τὸ σκοτεινὸ καὶ παγωμένο χῶμα.
Μὰ πλειὸ βαθειά, πλειὸ ἥσυχα κοιμῶνται οἱ πεθαμένοι,
Ἁ'σὰν πεζοδρόμοι πῶπεσαν 'ς τὸν ὕπνο κουρασμένοι.
Κοιμῶνται ὅλοι.... μοναχὰ εἰς τῶν νεκρῶν τὰ μέρη
Πικρὰ πικρὰ παράπονα 'σὰν ν' ἀντηχᾷ τ' ἀέρι.
Ἄχ, εἶν' ἐκεῖνος! ἡ φωνὴ εἰς τὴν καρδιὰ μὲ 'γγίζει,
Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοὺς θρήνους τοὺς γνωρίζει!
Ὦ κοιμητήριο, ὦ γῆ ἀνθρωποζυμωμένη,
Πῶχεις γιὰ πάντα 'ς τὴ χαρὰ τὴ θύρα σου κλεισμένη·
Χώρα ὁποῦ δὲ γέλασε ποτὲ 'ς ἐσένα στόμα,
Ὁποῦ τραγοῦδι τῆς χαρᾶς δὲν ἄκουσες ἀκόμα·
Πῶχεις τὰ μονοπάτιά σου μὲ κόκκαλα σπαρμένα
Καὶ μὲ λουλούδια, ἀπὸ κορμιὰ ἀνθρωπινὰ θρεμμένα!
Ὁ δύστυχος, ἀκόμη χθὲς ἄλλαξα μονοπάτι,
Τὰ δένδρα σου ἂν ἀγνάντευε ἀπὸ μακρυὰ τὸ 'μάτι.
Καὶ 'ς τὰ λιβάδια τῆς ζωῆς ἔτρεχα νὰ μυρίσω
Χαρᾶς βοτάνι, τοὺς νεκροὺς καὶ σὲ νὰ λησμονήσω.
Ἄλλαξα τόρα· καὶ ποθῶ τὴν κρύα ἐρημιά σου,
Κι' ἀπ' ὅλα τ' ἄνθη προτιμῶ τὰ νεκρολούλουδά σου.
Τὰ χώματά σου ἀπὸ χθὲς γιὰ μὲ μοσχοβολοῦνε,
Καὶ οἱ σταυροὶ κι' οἱ τάφοι σου θαῤῥῶ πῶς μ' ἀγαποῦνε.
Ἄχ, ὅλα σου τὰ ἀγαπῶ, νεκροταφεῖο, τόρα
Καί, εἶσαι διὰ 'μὲ ἡ ἀκριβὴ καὶ ποθητή μου χώρα.
Ἀπὸ τὰ χθὲς συγγένεψα μ' ἐσέ, νεκροταφεῖο·
Ἔθαψα κλῶνο τῆς καρδιᾶς 'ς τὸ χῶμά σου τὸ κρύο!

Γ'.

'Σ τὸ μνῆμ' αὐτὸ 'ποῦ τρέμοντας τὰ γόνατά μου κλίνω
Μαραίνεται τ' ἀγνότερο τοῦ παραδείσου κρίνο.
Ἡ ἀκριβή μου ἀδελφὴ μονάχη ἐδῶ κοιμᾶται
Πουλιὰ τῶν τάφων, παίζετε τοὺς θρήνους σας — φοβᾶται.
Ὦ, ἤτανε τόση δειλὴ 'ς τὸν κόσμο ὅταν ζοῦσε!
Τὴν τρόμαξε ἡ ἐρημιά, τὸ σκότος τό 'μισοῦσε!
Καὶ τόρα ὁλομόναχη 'ς τὸ μνῆμα πῶς κοιμᾶται,
Πῶς δὲ φοβᾶται τοὺς νεκρούς, ἄχ, πῶς δὲν φοβᾶται!
Μὰ τόρα, ἀδερφούλα μου, δὲν εἶσαι μοναχή σου·
Ξύπνα νὰ ἰδῇς τὸν ἀδελφό, τὸν ἄνδρα, τὸ παιδί σου.
Τ' ἀνδρός σου εἶν' οἱ συνεναγμοί, οἱ θρῆνοι τοῦ παιδιοῦ σου,
Τὸ μοιρολόϊ τὸ πικρό, π' ἀκοῦς, τοῦ ἀδελφοῦ σου.
Ξύπνησε, Τερψιχόρη μου, τὴ μάννα σου θυμήσου,
Μὲ τί λαχτάρα καρτερεῖ τὴν κόρη συλλογίσου.
Καὶ συλλογίσου τὴ στιγμὴ ποῦ θὲ ν' ἀνοίξῃ στόμα
Νὰ τῆς εἰπῇ πῶς κοίτεσαι ἐδῶ 'ς τὸ ξένο χῶμα
Κ' ἂν ὅλους ἀλησμόνησες, καὶ ἄνδρα καὶ γονεῖς σου,
Τό μυριοχαϊδεμένο σου, κάνε αὐτὸ λυπήσου.
Τὸ δύστυχο! γιὰ τὸ φιλὶ τῆς μάνναις λαχτρίζει.
Ἀκοῦς πῶς κλαίει; Ἄχ, κι' αὐτοὺς τοὺς τάφους τοὺς ῥαΐζει.
Κι' ἐσύ, κι' ἐσὺ ἡ μανοῦλα του γιατί δὲν τὸ λυπᾶσαι;
Ἄχ, πῶς τὸ ἀπαρνήθηκες καὶ ξέγνοιαστα κοιμᾶσαι.
Ποιὸς τόρα τὸν Ἀνδρέα σου, ποιὸς θὰ τόνε στολίζῃ;
Ποιὸς μὲ γλυκοφιλήματα θὰ τὸν ἀποκοιμίζῃ;
Ποιὸς τὸ προσκεφαλάκι του τὸ βράδυ θὰ σταυρώνῃ,
Καὶ ποιὸς τῇ νύχτα θὰ ξυπνᾷ γιὰ νὰ τὸν καμαρόνῃ;
Τ' ἀθῶα τὰ λογάκιά του ποῦ τόρα πρωτολέει,
Ποιὸς θὰ τ' ἀκούῳ ἀχόρταγα καὶ θὰ τὰ γλυκολέῃ;
Μή, μικρομάννα, ὀρφανὸ τὸ μαῦρο μὴ τ' ἀφήσῃς,
Ἄχ, μίλησέ του, πρόβαλε νὰ ἐὸ παρηγορήσῃς!

Δ'.

Τοῦ κάκου! νά, τὰ ῥόδα της ἡ ἀνατολὴ σκορπάει.
Ὁ κόσμος ἀνασταίνεται· γῆ κι' οὐρανὸς γελάει
Μόνον οἱ τάφοι σκυθρωποὶ καὶ κρύοι πάντα μένουν,
Ἐκεῖ γλυκοχαράματα ποτὲ δὲν κατεβαίνουν.
Καὶ δὲν ἐπέρασε φωνὴ τὸ σύνορο ἀκόμα,
Πῶχει λιβάνι καὶ σταυρὸ σημάδι εἰς τὸ χῶμα!
Ὦ, μὴ ζητᾶτε, δύστυχοι, ἐδῶ τὴν ἀκριβή σας,
Μὲ τὸν καπνὸ σοῦ λιβανιοῦ θὰ πάν' οἱ στεναγμοί σας
'Σ τοὺς κήπους τοῦ παράδεισου 'σὰν καταχνιὰ τοῦ μαΐ,
Νὰ ποῦν τῆς Τερψιχόρης σας νὰ μὴ σᾶς λησμονάῃ.

Ἐν Γαλαζίῳ.

Ν. Α. Δρακουλης